

Abstract

This project examined children's lack of well-being, which in the last couple of years has increased among children. In the school year 2021/2022, children with school absentia increased substantially with 25.2% children having more than 10% absence compared to 11.4% in the school year 2020/2021. The aim of this project, including knowledge from both PPR, kindergartens and parents, was to explore whether absenteeism also increased among kindergarten children.

There was no literature available about kindergarten absenteeism, why absenteeism among school children was used to illuminate general features within this topic. Data from all PPR offices in Denmark were collected using a questionnaire to investigate issues related to kindergarten absenteeism. Qualitative data were collected by conducting interviews with PPR professionals, three kindergarten workers and two parents to acquire knowledge about causes of absenteeism and approaches to handling it, including establishing parent partnerships as well as examining parent's ability to address and support children undergoing kindergarten absenteeism. In the interview with the parents, there was a focus on acquiring a detailed understanding of their understanding of absenteeism and whether they experienced any stigmatization being a parent to a child with an absenteeism issue.

The results from the questionnaire showed that among those receiving enquiries regarding kindergarten absenteeism (40%), the number of enquiries was thought to be either stable or increasing. Specifically, among those that reported an increase, 64% reported a slight increase and 36% a moderate increase. These data were supplemented with interviews with both kindergarten professionals and parents, which however did not provide any clear answer as to whether kindergarten absenteeism had increased.

The cause of kindergarten absenteeism was specifically explored in the study. Both PPR, kindergarten professionals and parents pointed towards a multifactorial causation model that included factors related to the parents, the child, the environment as well as staffing numbers per child. PPR and kindergarten workers specifically identified issues related to parents being insecure, anxious, vulnerable and/or overly protective when dealing with a child with absenteeism problems. In several cases, the child in question had identifiable special needs, potentially a diagnosable condition such as ADHD or autism, and had difficulties handling a full day in kindergarten. One parent to a child with kindergarten absenteeism was convinced this was caused by infantile autism.

All the respondents mentioned that absenteeism problems could be caused by, or enhanced by, too big kindergartens, too few pedagogues and/or a too hectic environment.

The results of the parent interviews did not point in any uniform direction. For example, one parent did not think her surroundings were seeing her as performing inadequately in her parent role, whereas another parent felt stigmatized and thought she was seen as being too fussy and overly protective, and that this was counterproductive to overcoming her child's absenteeism issues.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning, formål og problemformulering	1
1.1. Indledning.....	1
1.2. Problemformulering	3
1.2.1. Afgrænsning af problemformuleringen.....	3
2. Litteraturgennemgang	5
3. Projektets fokusområde – børnehaven.....	6
3.1. Børnehavens tilblivelse og historie i Danmark	6
3.2. Lovgivning på børnehavområdet.....	6
3.3. Mistrivsel i børnehaver.....	7
4. Teoretiske perspektiver og begreber	8
4.1. Videnskabsteoretisk fundament	8
4.2. Teori	9
4.2.1. Anthony Giddens	9
4.2.1.1. Strukturationsteorien, forholdet mellem individ og samfund	9
4.2.2. Stigma	12
4.3. Sammenfatning af teori	13
5. Metodebeskrivelse	14
5.1. Spørgeskemaundersøgelse	15
5.2. Interview til undersøgelse af ufrivillig børnehavefravær.....	17
5.2.1. Interview med dagtilbudsleder	17
5.2.2. Interview med pædagog fra børnehave	17
5.2.3. Interview med leder i almen børnehave.....	17
5.2.4. Interview med forældre til børn med ufrivillig børnehavefravær.....	18
5.3. Ethiske overvejelser	19
6. Databearbejdning	20
6.1. Præsentation af resultater	20
6.1.1. Resultat fra spørgeskemaundersøgelse PPR	20
6.1.1.1. Sammenfatning spørgeskemaundersøgelse	23
6.1.2. Interview dagtilbudsleder	24
6.1.2.1. Sammenfatning interview med dagtilbudsleder	25
6.1.3. Interview pædagog fra børnehave	25
6.1.3.1. Sammenfatning interview med pædagog fra børnehave	27
6.1.4. Interview leder i almen dagtilbud.....	27
6.1.4.1. Sammenfatning interview med leder i alment tilbud	28
6.1.5. Interview af forældre	28

6.1.5.2. Samarbejde omkring barnet	30
6.1.5.3. Oplevelse af skyld (stigmatisering).....	31
6.1.5.4. Forældres handleevne i de samfundsmæssige praksisser	31
6.1.5.5. Forældres følelsesmæssige reaktion	32
6.1.5.6. Sammenfatning af interview med forældre	32
7. Diskussion	33
7.1. Omfanget af børn med ufrivillig børnehavefravær.....	33
7.2. Årsag og betydning af børn der har ufrivillig børnehavefravær	34
7.3. Stigmatisering	36
7.4. Vurdering af data, resultaternes troværdighed og metode	37
8. Konklusion	38
9. Litteraturliste	39
10. Bilagsliste	43

1. Indledning og problemformulering

1.1. Indledning

Mistrivsel hos børn og unge har stor fokus i samfundet og hos politikkerne. Flere beskrives med mistrivsel jo ældre de bliver, hvor bl.a. nyeste undersøgelse af VIVE *Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel 2022* viser, at de fleste yngre børn er i god trivsel men med alderen trivslen. Når man ser på udviklingen over tid, viser rapporten, at andelen af 7-, 15- og 19-årige, der virkelig godt kan lide skolen, har været faldende i perioden fra 2009 til 2021, hvor de nyeste tal er indsamlet (Ottosen et al 2022). Faldet i skoleglæde har været mest markant blandt de 7 årige, hvor det er gået fra at 82% "virkelig godt" kunne lide skolen i 2009 til 63% i 2021. VIVE pege på, at mulige årsagen kan være folkeskolereformen, lov om inklusion og corona-nedlukningen(ibid).

Antallet af børn og unge, der ikke kommer i skole, er stigende. I 2018 formodede man at omkring 5% af børn og unge i alderen 6-16 år rammes af skolevægring på et eller andet tidspunkt i skoleforløbet (Fleischer 2018). Nyeste tal fra Børne- og Undervisningsministeriet viser, at 25,2% af de danske folkeskoleelever havde over 10% fravær i skoleåret 2021/2022, hvor det året forinden var 11,4% (Børne- og Undervisningsministeriet 2023). Børn og unge med bekymrende skolefravær er en heterogen gruppe, såvel sociodemografisk, i forhold til deres opvækstvilkår og i forhold til de bagvedliggende udløsende årsager til skolefravær (Børns Vilkår 2020). Samtidig beskrives der, at børn i udsatte positioner oftere har skolefravær. Det samme gælder børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser som autisme eller ADHD (Social- og boligstyrelsen 2023). En undersøgelse fra 2022 udarbejdet af Landsforeningen AUTISME viser blandt andet, at 49% af børn med autisme aktuelt havde ufrivilligt skolefravær (Olesen & Christensen 2022).

En nylig rapport fra Deloitte og tænketanken Kraka, har undersøgt om der er kommunale forskelle i, hvor mange børn og unge der mistrives. Analysen viser, at mistrivslen findes i større grad på Sjælland samt nogle ø-kommuner som Samsø og Læsø. Man finder ikke nogle generelle sammenhænge, men påtænker, at det kan være fordi kommunerne mangler ressourcer, ikke kan tiltrække de rigtige lærere, eller bruger meget vikarer. Vestjylland klarer sig bedst, hvor man beskriver at en af grundene er, at man er væk fra de største byer og det har effekt på sammenhængskraften i lokalsamfundet (Skyum 2023).

Nuværende regering med sundhedsminister Sophie Løhde og børne- og undervisningsminister Mattias Tesfaye har fokus på at løse problemet med øget mistrivsel, ved blandt andet ekstra milliarder til psykiatrien, en ny trivselskommission, nedsat klasseloft, forsinket skolestart og et nyt landsdækkende lettilgængeligt trivselstilbud i kommunerne (Olesen 2023).

I Danmark har der været undervisningspligt siden 1855. Det er skolens ansvar at føre kontrol med, at eleverne møder op. Dagligt registreres fraværet elektronisk, og der angives grunden til fravær; sygdom, lovligt eller ulovligt fravær. Ved ulovligt fravær skal skolens leder så hurtigt som muligt handle (Fleischer 2018).

Børn og unge der ikke kommer i skole betegnes med skolevægring. Skolevægring er ikke en diagnose men en faglig samlebetegnelse for børn og unge, der over længere tid har et markant fravær fra undervisningen. Fleischer (2018) definerer skolevægring som barnets forsvar mod oplevet ubehag eller urimelighed. Andre anvender begreber som skole bortvalg, skolevægringsadfærd, pjæk, skolenægtelse, skoleeksklusion, bekymrende skolefravær, skoleudstødning, skolefobi, separationsangst og skoleangst (Havik 2019), (Lund 2022), (Social- og boligstyrelsen 2023). Med ændringen fra begrebet skolevægring til bl.a. ufrivillig skolefravær, peges der på at problemet ikke er hos barnet der *vægrer* sig, men at det er en fælles problemstilling i forhold til fraværet, og at den er ufrivillig (Fleischer, 2018).

Tilgangen til ufrivillig skolefravær er belyst af mange, og nyeste litteratur sætter fokus på, at samspillet mellem skole, barnet og hjem skal være i fokus. Tidligere har der været fokus på individet, at der er noget galt med barnet eller i hjemmet, og der herved har været en eksklusion og stigmatisering af barnet og hjemmet. En typisk tilgang har i praksis været at fokusere på det skolefraværende barn og se på, hvilke årsager der har kunnet forklare, at barnet udebliver fra skolen (Lund 2022). Man taler om at gå fra den traditionelle fraværforståelse, der er individfokuserede med en patologisk blik på barnet og ind i en nyere sociokulturel fravær forståelse, der fokuserer på fraværets kontekst (Lund & Foldager, 2022). Den tidligere fokusering på barnet og hjemmet belyses bl.a. i en undersøgelse hvor man ved interview undersøger elevfravær set fra et forældre og et skoleperspektiv. Skolen beskriver årsagen som multikompleks men lægger primært vægt på familiemæssige faktorer (Klaus Nielsen 2023). En anden undersøgelse viser, at flere forældre med en negativ opfattelse af samarbejdet med underviseren, giver udtryk for, at underviseren tillægger forældrene skylden for deres barns psykiske lidelse (Joyce & Ommel 2018).

Ikke kun i skolerne opleves ufrivillig fravær. Problemet findes også i daginstitutioner, hvor børn har ufrivillig fravær grundet mistrivsel. I mit arbejde som konsulent for Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation (VISO) på førskoleområdet visiteres hyppigere sager, hvor børn på grund af mistrivsel ikke kommer i institution. Ofte har børnene en diagnose, men ikke altid. Der findes ingen undersøgelser eller beskrivelser af, hvor mange børn der har ufrivillig fravær fra institution og ingen oversigt over fravær generelt på børnehavområdet.

Af netop udgivet rapport fra FOA fremgår det, at medarbejderne i gennemsnit vurderer, at 14% af børnene i deres børnegruppe viser tegn, der giver anledning til bekymring om mistrivsel. 56% af lederne og 60% af medarbejderne mener, der er flere børn med tegn på mistrivsel i dag end for 5 år siden (FOA 2023).

Med baggrund i ovenstående, stigende mistrivsel blandt børn og unge og stigende antal med ufrivillig skolefravær, er der behov for at se nærmere på gruppen af førskolebørn med fokus på om mistrivsel giver anledning til ufrivillig børnehavefravær. Og om ufrivillig børnehavefravær har baggrund i de miljøer børnene færdes i, barnet selv, familierne, samfundet eller i samspillet mellem disse.

Formålet med dette masterprojekt er at få belyst førskoleområdet i forhold til, hvor stort problemet er med ufrivillig fravær fra børnehaven og inddrage forældrenes perspektiv på fraværet, herunder hvordan forældrene oplever samarbejdet med netværket omkring barnet. Målet at beskrive området i forhold til at få mere fokus på emnet både fagligt, politisk og samfundsmæssigt for at kunne give forældrene og barnet den rette støtte og hjælp gennem tidlig indsats. Området er ikke belyst tidligere, og med den markante stigning i henvendelser på VISO førskoleområdet omhandlende ufrivilligt børnehavefravær, er der stor bekymring for, at denne gruppe overses.

1.2. Problemformulering

Formålet søges belyst gennem følgende spørgsmål:

Hvor stort er problemet med ufrivillig børnehavefravær og hvordan oplever Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR), børnehaver og forældrene den ufrivillige fravær?

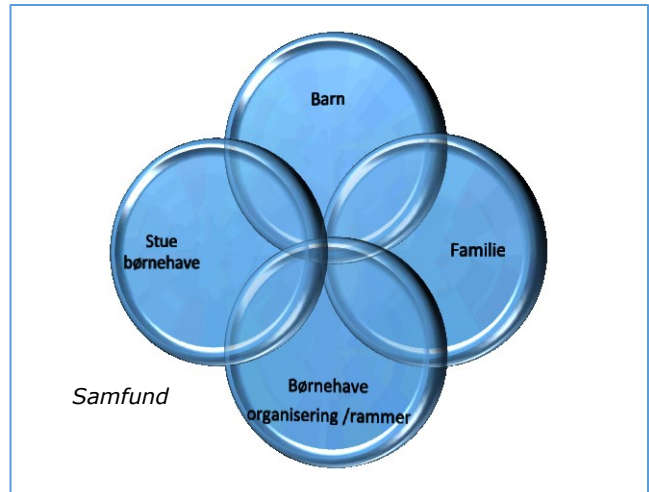
Sekundære forskningsspørgsmål:

- Hvor stort et problem er ufrivillig børnehavefravær i Danmark og er antallet stigende eller faldende?
- Hvilken årsag og betydning tillægger PPR, pædagoger og forældrene barnets ufrivillige børnehavefravær?
- Oplever forældrene at blive gjort til genstand for barnets ufrivillige børnehavefravær i samarbejdet med netværket (stigmatisering)?

1.2.1. Afgrænsning af problemformuleringen

For at besvare problemformuleringen beskrives de metodiske og definitions-mæssige udfordringer, der tages højde for i opgaven.

Der anvendes gennemgående i opgaven begrebet ufrivillig børnehavefravær i stedet for børnehavevægring, da begrebet *vægring* placerer årsagen til fraværet hos barnet. De nyeste teorier peger på, at den ufrivillige skolefravær skal opleves multifunktionel og skal anskues med udfordringer fra samfundet, skole, klasse, forældre og barnet (Børns Vilkår, 2020). I denne opgave anskues ufrivillig børnehavefravær på samme måde multifunktionel med fokus på samfundet, barnet, forældre, børnehave og stuen.

Figur 1: Multifunktionel anskuelse af ufrivillig børnehavefravær

Ud fra egen viden som visitator og VISO-leverandør på førskoleområdet, ønskes at belyse børnehaveområdet. I en undersøgelse, hvor man har interviewet forældre til børn med skolevægring, giver de udtryk for, at de allerede ved start i vuggestue oplevede det var svært for barnet at være i institution, hvorfor man kunne have valgt ligeledes at medtage børn fra 0-3 år (Føns & Smidt 2021). I denne opgave er prioriteret børn der går i børnehave, hvilket betyder børn fra 3-6 år. Dette for at indsnævre området samt for at gå i dybden på netop dette område.

Der er i opgaven ikke fokus på om barnet har diagnose eller ej. Dog viser statistikken fra skoleområdet, at halvdelen af børn med autisme aktuelt har ufrivilligt skolefravær (Olesen & Christensen 2022), hvorfor det er forventeligt at nogle af de børn der henvises til i empirien har en diagnose.

Problemformuleringen afspejler, at der er en formodning om, at antallet af ufrivillig børnehavefravær er stigende. Denne formodning stammer fra praksisfeltet, hvor både egne samt andres erfaringer viser en stigende tendens til ufrivillig børnehavefravær. Dette er ligeledes tendensen med ufrivillig skolefravær, der er steget eksplosivt de sidste år.

Med spørgsmålet hvilke årsager og betydning forældrene tilskriver den ufrivillige børnehavefravær, ønskes en åben nysgerrighed på forældrenes indefra perspektiv på, hvorfor barnet ikke kommer i børnehave. Der er mange hypoteser i forhold til dette spørgsmål, både at forældrene kan have fokus på noget iboende hos barnet eller deres egen rolle som forældre, men også hypoteser om at forældrene tænker årsagen er i omkringliggende strukturer som børnehaven, utilfredshed med personalet, normeringen, lederen af institutionen, ønsker specialbørnehave, utilfredshed med kommunens prioriteringer på børnehaveområdet osv.

Forudgående forskning og praksisoplevelser fortæller os, at vi kan forvente at finde at forældre oplever stigmatisering, hvilket afspejles i problemformuleringens udformning. Denne formodning er hentet både fra praksis på førskoleområdet, men ligeledes med viden fra området ufrivillig skolefravær, hvor flere studier og undersøgelser viser, at forældrene bliver gjort til genstand for at barnet ikke kommer i skole (Joyce & Ommel 2018), (Børns Vilkår 2020). Det er altså et bevidst valg at undersøge om forældrene oplever en stigmatisering, men samtidig er undersøgelsen åben for, om forældrene beskriver andre synspunkter, hvorfor der i selve processen med at undersøge området og valg af teori er nedskrevet ræsonneringer i en forskningsdagbog (bilag 1).

Forældre defineres, som den/de personer, der har børn i alderen 3-6 år.

I sidste forskningsspørgsmål omhandlende samarbejde med netværk, defineres netværk til en børnehavebarn at være selve kontaktpædagog, stuepædagog og leder af børnehaven, områdeleder af børnehaver, PPR tilknyttet området, socialrådgiver og andre socialarbejdere der er tilknyttet barnet.

Med udgangspunkt i indledning og problemformulering præsenteres en oversigt over søgning af litteratur og valg af materiale til at belyse områdets emnefelt.

2. Litteraturgennemgang

Formålet med litteraturgennemgangen er at kortlægge, om der er eksisterende viden på området, der kan belyse ufrivillig børnehavefravær. Herunder om der findes viden, der kan beskrive omfang, tegn og årsag, samt om forældreperspektivet tidligere er belyst. Der redegøres for, hvordan der er søgt efter eksisterende viden samt hvilke valg, der er taget undervejs for at belyse emnet.

Der er foretaget en litteratursøgning i nationale og internationale databaser uden fund, der beskæftiger sig med emnet. Der er søgt efter forskning, artiklen, statistisk data og tidsskrifter på bibliotek.dk, scholar.google.com, library.au.dk og KB.dk. Da der ikke er fremkommet litteratur omhandlende børnehavefravær, er der søgt på ufrivillig skolefravær med ordene: *skolevægring*, *bekymrende skolefravær*, *ufrivillig skolefravær*, *skolevægringsadfærd*, *skolefobi*, *skoleeksklusion* og *skoleangst*. På engelsk er der søgt på *school absenteeism*, *school refusal*, *school refusal behavoir* og *school avoidance*. De fremkomne artikler er læst, sorteret og brugbare kilder er anvendt som baggrundsmateriale. Referencer er gennemgået for at finde brugbart materiale. Der er yderlig søgt på skolefravær i kombination med stigma eller samarbejde, hvorved der er fundet enkelte artikler der er medtaget.

3. Projektets fokusområde – børnehaven

3.1. Børnehavens tilblivelse og historie i Danmark

Den første egentlige børnehave i Danmark blev grundlagt i 1871 i København. I 1930'erne spredte børnehaverne sig og i takt med at kvinderne finder ud på arbejdsmarkedet eksploderer antallet af både vuggestuer og børnehaver fra 7,3% i 1965 til 27,4% i 1975 (Skaaning 2017). Daginstitutionerne som vi kender dem i dag, blev for alvor udviklet i midt 60'erne, hvor alle Folketingets partier vedtog en reform, der udløste en storstilet udbygning af børneinstitutionerne. Det var med barnet i centrum og mindre med behovet for kvindelig arbejdskraft. Det handlede om pædagogik og børnenes udvikling, og man mente det var godt for børnene. Institutionerne blev prioriteret i stedet for den lange barsel. Dagtilbuddet ses som en bred forebyggelsesindsats rettet mod alle små børns opvækst, hverdagsliv og udvikling (ibid).

I de nordiske lande kommer stort set alle børn i dagtilbud inden skolestart, men Danmark er det land ikke bare i Norden men i hele Europa, hvor flest børn går i et dagtilbud fra 0-3 år. Knap 70% af de 0-3-årige kommer i vuggestue eller dagpleje (Eurostat 2020).

Nyeste tal fra Danmarks Statistik viser, at 83,5% af børn mellem 3 og 6 år i 2021 gik i en kommunal eller selvejende institution. Sammenlignet med 2010 ses et fald fra 87,2% til de 83,5%. Samtidig sker der en stigning af børn, der går i private institutioner og forældre, der passer deres egen børn. Man har vurderet, at udviklingen frem til 2032 viser et behov for at øge pladsbehovet til ca. 25.000 ekstra pladser i børnehaven (FOA 2022).

3.2. Lovgivning på børnehavområdet

Langt størstedelen af børnene i Danmark bliver altså passet ude, de fleste i offentlig regi, men med en stigende andel enten i privat pasningsordning eller pasning af egne børn.

Af dagtilbudsloven, fremgår formålet med at være i dagtilbud, at fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv. Endvidere skal et dagtilbud give det enkelte barn de bedst mulige forudsætninger for at klare sig godt videre i livet. Kommunen spiller en afgørende rolle for dagtilbuddene og skal sætte retning og have ambitioner for tilbuddene. Ligeledes understøtter kommunen, at alle børn tilbydes stærke børnefællesskaber. Ikke alle børn kan trives og udvikle sig i et alment dagtilbud. Det er kommunen, der sikrer, at det samlede dagtilbudsvæsen rummer differentierede tilbud, sådan at alle børn og familiers behov kan imødekommes og understøttes (KL 2021).

I 2020 aftales en minimumsnormering med et krav til, hvor meget pædagogisk personale der skal være ansat i daginstitutioner. Det er besluttet, at der fra 2024 skal være minimum 1 pædagogisk personale til 6 børn i børnehaver (Børne- og undervisningsministeriet 2023b).

Ved skolebørn er der undervisningspligt, og der føres regnskab med, hvor stor fraværsprocent der er hos den enkelte elev. Derfor er der tilgængelig statistik over, hvor mange der oplever ufrivilligt skolefravær, da fraværet deles op i lovligt, ulovligt og sygdom. I børnehaven er der ikke mødepligt dog noteres barnets fremmøde i Aula. For udsatte boligområder har der siden 2018 været skærpede regler i forhold til at kontakte kommunen, hvis barnet ikke deltager i forløb i daginstitution. Dette er en del af forrige regerings såkaldte ghettoplan fra 2018 (figur x).

Dagtilbudsloven

§ 44 a

Stk. 2. Lederen er ansvarlig for at informere kommunen, hvis barnet eller forældrene ikke deltager i de målrettede forløb, jf. § 44 b, stk. 3 og 4, eller barnet over en periode på 1 kalendermåned benytter det obligatoriske læringstilbud mere eller mindre end 25 timer om ugen. (Børne- og undervisningsministeriet 2023a)

Figur X: Lov nr. 1529 af 18/12/2018.

Det danske system er indrettet, så man kan tage to *barnets sygedag* ved sygdom eller ufrivilligt fravær fra institutionen, hvorefter man kan anvende ferie eller på anden vis finde løsninger for at kunne være hjemme hos barnet, fx orlov eller tabt arbejdsfortjeneste. En enkelt undtagelse er arbejdspladsen Norlys, der i indeværende år har indført, at man har ubegrænsede sygedage med barnet (Jensen 2023).

3.3. Mistrivsel i børnehaver

Rapporten *Daginstitutionernes Hverdag 2022* (FOA 2023), undersøger udvikling af mistrivsel hos børn. Undersøgelsen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse til alle landets daginstitutioner. Hovedresultaterne viser, at medarbejderne vurderer at 14% af børn i deres børnegruppe viser tegn, der giver anledning til bekymring om mistrivsel. 56% af lederne og 60% af medarbejdere mener, der er flere børn med tegn på mistrivsel i dag end for 5 år siden. Medarbejdernes forklaring på stigende mistrivsel blandt børn fordeler sig på tre hovedårsager: for få voksne i institutionen, at forældre har en presset hverdag og at der er for mange børn med store udfordringer, der søges inkluderet på almenområdet. Lederne peger på er forældrenes pressede hverdag, flere børn med diagnoser/tegn på ADHD, autisme mv. og for få voksne i institutionen (ibid).

4. Teoretiske perspektiver og begreber

I dette afsnit redegøres for det teoretiske ståsted og de centrale teoretiske perspektiver og begreber der anvendes i projektet. De valgte teoretiske perspektiver af Giddens og Goffman er valgt forud for empiridelen og danner således grundlag for forståelsen af ufrivillig børnehavefravær. Efter empiri og meningskondensering anvendes de teoretiske perspektiver i analysen og diskussion samt suppleres med nye perspektiver og teorier der udledes af den indsamlede empiri. Baggrunden for at afvente områder af teori til efter empirien er, ikke at lade den kvalitative undersøgelse lede svarene i en bestemt retning men være åben for nye perspektiver på årsagen til børnehavefravær. Til begrundelse af valg af teorier præsenteres først det videnskabsteoretiske fundament.

4.1. Videnskabsteoretisk fundament

Det videnskabsteoretiske fundament i opgaven tager udgangspunkt i den filosofiske hermeneutik med egen forforståelse af ufrivillig børnehavefravær gennem praksisviden. Hermeneutikkens udgangspunkt er, at vi kun kan forstå verden på baggrund af en forforståelse, idet forståelse af det menneskelige kræver en fortolkning af de baggrundsfaktorer, der er udgangspunkt for vores erfaring. Der anlægges i interviewdelen ligeledes en fænomenologisk vinkel, hvor det stiles efter at sætte egne forudsætning i parentes for at kunne møde og forstå verden, som den rent faktisk er, uafhængigt af ens forforståelse (Brinkmann & Tanggaard 2020). Til at forstå de interviewede forældre, er det vigtigt at få en forforståelse gennem eksisterende viden, der aktivt bringes i spil, når ny viden skal opstå i mødet med dem.

Gennem litteraturgennemgang på både skole- og børnehavefravær samt overførsel af viden fra forskning, bøger og artikler omhandlende ufrivillig skolefravær, antages en deduktiv forståelse af at forældre bliver stigmatiseret, når barnet har langvarigt fravær fra børnehaven.

Spørgeskema og dele af interviewet er udarbejdet med henblik på at belyse den deduktive forforståelse af stigmatiseringen, og samtidig ønskes en mere fænomenologisk vinkel, hvorfor interviewet er semistruktureret og med mulighed for at forældrenes kan uddybe deres indefra perspektiv. Derved kobles den induktiv metode, hvor efterfølgende teori vil vælges ud fra svarene ved interviewanalysen, hvorved empirien bliver en kombination af en hermeneutisk fænomenologisk tilgang bestående af både deduktiv og induktiv teori.

Analysen af interviewene skal ses som en menings- og fortolkningsproces gennem meningskondensering, hvor det deduktive, forforståelsen, indgår i samtalerne med en åben ramme (det induktive), hvorfor der sker en bevægelse mellem empiri og teori, mellem forforståelse og forståelse, mellem hermeneutik og fænomenologi.

Formålet med at anvende de 2 metateoretiske perspektiver er, at få en nuanceret beskrivelse af årsager, betydning og oplevelser, som forældre til børn med ufrivillig børnehavefravær har.

4.2. Teori

Projektet tager indledningsvist afsæt i Giddens strukturationsteori og modernitetsanalyse for at belyse det senmoderne forældreskab og baggrunden for valg i barnets førskoletid.

Til at forstå oplevelsen af stigmatisering der formodes at forældrene oplever, beskrives Goffmans teori om stigma. Stigma begrebet handler om det social samspil, der finder sted blandt normen af mennesker og de stigmatiserede, dvs. dem der bærer et særtræk, som adskiller dem fra flertallet.

Formålet med afsnittet bliver dermed at danne en teoretisk ramme og forudsætning for empirien, for senere at anvende teorien i analyse og diskussion af svarene fra både spørgeskema og interview.

4.2.1. Anthony Giddens

Til at belyse nutidens forældreskab i vor tids samfund anvendes teorier af Anthony Giddens, der blandt andet lyder, at forandringer og den intensitet hvor med forandringer sker på, adskiller nutidens hverdagsliv sammenlignet med tidligere samfund. På det samfundsteoretiske plan har Giddens udviklet strukturationsteorien til at beskrive forholdet mellem det handlende individ og de samfundsmæssige institutioner og strukturer. Ligeledes anvendes Giddens modernitetsanalyse til at beskrive det moderne samfunds dynamik.

4.2.1.1. Strukturationsteorien, forholdet mellem individ og samfund

Det centrale i Giddens strukturationsteori er, at han sammentænker det handlende individ og det omgivende samfund (aktør og struktur), ved at betragte struktur som både middel til og et resultat af aktørernes handlinger (Bak 2010). Giddens beskriver, at de samfundsmæssige institutioner er betegnelser for de "sociale strukturer" eller mekanismer til styring og/eller regulering af flere individers samarbejde på en måde, der regulerer flere personers adfærd eller optræden i forhold til hinanden eller i en kombination med det omkringliggende samfund (ibid). Aktørperspektivet omtales agentbegrebet, som defineres som kyndige og med en viden om de fleste handlinger. Han inddeler aktørens kundskaberne i tre niveauer. Den *praktiske bevidsthed* som udgår fra rutiner og vaner – handlinger der foregår uden at agenten tænker over det. Den *diskursive bevidsthed* hvor agenten opnår erkendelse via refleksion over sine handlinger. Overgangen fra den praktiske til den diskursive er flydende. Den tredje bevidsthed kalder Giddens for det ubevidste niveau, som dækker over handlinger, der er foranlediget af nogle ubevidste motiver, dvs. motiver som kan være fortrængt eller fremstår i fordrejet form (ibid).

Når agenten bevæger sig fra den praktiske bevidsthed over i den diskursive bevidsthed, bliver agenten bevidst om sine handlinger, og får herved mulighed for at ændre dem, og dermed ændre strukturen. Man kan sige, at strukturen reproduceres ved aktørens handlinger.

Når man anvender strukturationsteorien i forhold til at belyse institutionskulturen i Danmark, kan man sige, at forældre i samspil med samfundet og strukturen selvstændigt kan tage et valg om, hvad de mener er bedst for deres barn. At børn når de er 3 år skal i børnehave er ikke en myndighedsbestemt pligt, men en samtænkning af det handlende individ (forældre) og det omgivende samfund (børnehaven), hvor børnehaven bliver både middel til og et resultat af forældrenes handling. Valg og fravalg af om at ens barn skal i børnehave er præget af refleksioner (diskursiv bevidsthed) hvor et fåtal i Danmark bevidst vælger at deres barn ikke skal i børnehave. Langt størstedelen vælger deres barn skal i børnehaven og ud af dem belyser denne opgave de børn som ufrivilligt har fravær fra børnehaven. Hvilke refleksive handlinger har forældrene gjort sig i forhold til deres børns fravær? Og hvordan er det at være forældre i et senmoderne samfund? Til at belyse dette anvendes Giddens modernitetsanalyse.

4.2.1.2. Modernitetsanalyse

I løbet af 1990'erne udviklede Giddens en samtidsdiagnose, hvor der indgår en analyse af det særegne ved det moderne samfund og dets institutioner, de specifikke kendetegn ved det moderne menneske, vores selvidentitet og de indbyrdes relationer mellem mennesker (Bak 2010). Giddens fremhæver, at det moderne samfund forandrer sig hurtigere og med større dybde og intensitet end tidligere. Hertil har Giddens udviklet tre begreber, der er gennemgående for modernitetsanalysen: 1) adskillelse af tid og rum, 2) udlejningsmekanismer og 3) modernitetens refleksive karakter.

Med adskillelse af tid og rum, henleder Giddens til, at tid og rum i det præ-moderne samfund var forbundet således, at det sociale livs rumlige dimensioner for de fleste menneskers vedkommende og i de fleste tilfælde var domineret af "tilstedeværelse" af lokaliserede aktiviteter. Adskillelsen begyndte med modernitetens ekspansion og fjerner i stigende grad rum fra sted ved at fremme relationer mellem "fraværende" andre, der stedligt befinder sig fjernt fra situationer med ansigt-til-ansigt-interaktioner (Giddens 1994). Uanset hvor mennesket befinder sig, kan det interagere med hinanden ved hjælp af den højteknologiske teknik hvorved rummet bliver universal og med uendelige muligheder.

Det andet begreb Giddens anvender i modernitetsanalysen er udlejningsmekanismer.

Udlejningen er en beskrivelse af den proces, hvor sociale relationer "løftes ud" af det lokale og bundne sammenhænge og i stedet rekonstrueres på tværs af uafgrænsede tid-rum-afstande.

Giddens skelner mellem to typer af udlejningsmekanismer, der påvirker udviklingen af moderne sociale institutioner, hhv. skabelsen af *symbolske tegn* og skabelsen af *ekspertsystemer* (Giddens 1994). Med symbolske tegn mener Giddens udvekslingsmedier som kan "sendes videre" uden hensyntagen til særlige karakteristika hos de individer, der har med dem at gøre på et givent tidspunkt, og anvender eksemplet med penge. Med ekspertsystemer mener Giddens systemer af teknisk art eller faglig ekspertise, som organiserer store dele af de materielle og social omgivelser, vi lever i dag (ibid). Det kan for eksempel være på ens arbejdsplads, hvor man uden at tøve sætter sig i firmabilen uden at kende til teknologien i bilen udført af en ekspert, eller man har stor tiltro til at eksperten der med et diagnosesystem skaber en forklaringsmodel, der beskriver ens barns udfordringer ud fra en diagnose og diagnosens kriterier.

Både symbolske tegn og ekspertsystemer er udlejningsmekanismer, fordi de fjerner sociale relationer fra den umiddelbare nærhed i konteksten og afhænger af *tillid*. Tillid beskriver Giddens, er en væsentlig del af modernitetens institutioner og angår i modernitetens institutioner ikke individer, men abstrakte kapaciteter. Tillid beskriver Giddens som en form for "tro", hvorigennem tiltroen til sandsynlige udfald snarere udtrykker en forpligtethed over for noget end blot en kognitiv forståelse (Giddens 1994).

Det tredje begreb Giddens beskriver og som bidrager til samfunds forandringsproces er modernitetens refleksive karakter. Han definerer refleksiviteten i det moderne samfund som bestående i, at sociale praksiser konstant undersøges og omformes i lyset af indstrømmende informationer om de samme praksiser, og at deres karakter således ændres grundlæggende (Giddens 1994) og skriver:

"Det karakteristiske ved moderniteten er ikke en dyrkelse af det nye for det nyes egen skyld, men derimod antagelsen om den altomfattende refleksivitet – som naturligvis omfatter refleksion over selve refleksionens natur" (Giddens s 40).

Giddens beskriver videre, at moderniteten konstitueres i og gennem refleksivt anvendt viden, men lighedstegnet mellem viden og sikkerhed har vist sig at være en misforståelse (Giddens 1994). Viden under modernitetens konditioner er *ikke* viden i den "gamle" forståelse af ordet, hvor "at vide" er at være sikker, hvorved modernitetens refleksivitet undergraver ikke kun traditionen, men også fornuften. Giddens betragter refleksivitet som et særegent træk ved moderniteten og tillægger udviklingen af massekommunikationsmidlerne en stor betydning for den øgede refleksivitet.

Ved anvendelse af modernitetsanalysen på rollen som forældre, synes det nærliggende at se forældrerollen som udfordret af den uendelige mængde af viden, råd og anbefalinger om, hvad man skal og bør som forældre, og hvad der styrker barnets kompetencer i livet.

Massekommunikation, ikke kun i form af bøger og artikler, men også instagrammerne og influenserne der dagligt poster deres råd om den *rigtige* måde at putte på, tøj, interiør, opdragelse, klip af tungebånd, valg af mad, måder at made på og meget mere, hvilket kan påvirke og forvirre rollen som forældre. På denne måde kan den moderne forældres refleksivitet grundlæggende blive usikker med manglende tillid til systemet og til den viden de finder, da de ikke kan være sikre på om den nye viden bliver revideret dagen efter i et samfund i konstant forandring. Hvorved forældrerollen bliver præget af usikkerhed og en "shoppen" efter måder og ting, der kan fixe de udfordringer de har som forældre.

Ligeledes kan det forekomme, at de udfordringer, barnet har, søges at blive fixet af eksperter, hvor forældrenes forståelse af barnet *udlejres* til eksperter som for eksempel zoneterapeuten, børnefysioterapeuten eller til børnepsykiatrien for at forældrene kan få en forklaringsmodel til at forstå barnets udfordringer.

4.2.2. Stigma

Fra hverdagens kendskab til førskolebørn, opleves ofte forskellige syn på årsagen til barnets mistrivsel, herunder at forældrene oplever de bliver gjort til genstand for barnets mistrivsel. Til at belyse dette anvendes begrebet stigmatisering med udgangspunkt i nogle af Erwin Goffmans sociologiske begreber. Herunder at belyse den stigmatisering der opleves hos forældrene og samtidig de afvigelser der sker i den sociale interaktion i børnehaven, hvor barnet kan kategoriseres som afvigende fra normalen, som kan medføre stigmatisering af barnet.

Goffmans teorier befinder sig på et microniveau, hvor de kan anvendes til at belyse og analysere samfundet. Han beskriver at der i ethvert samfund er måder at kategorisere mennesker på, og kategoriseringen bestemmer, hvilke egenskaber der er naturlige og acceptable for menneskene i pågældende kategori. I kategoriens sociale miljø får man tildelt en social identitet, hvortil der knytter sig nogle normative forventninger. Hvis individet adskiller sig negativt fra andre personer i den social identitets kategori, vil vedkommende reduceres, blive stigmatiseret. Individet vælger ikke selv rollen som stigmatiseret, afvigelsen fra den sociale konstruktions norm skaber stigmatiseringen.

Goffman beskriver stigmatisering som en social proces, hvor igennem nogle menneskers normale sociale identitet ødelægges som følge af omgivelsernes reaktion, kategorisering og bedømmelser.

Ifølge Goffman kendetegnes stigmatisering som et fænomen, der opstår, når en gruppe af mennesker, eller enkeltpersoner, på grund af en egenskab eller et træk, bliver stemplet på en nedværdigende måde af andre. Goffman beskriver tre former for stigma; fysiske misdannelser, karaktermæssig stigma og tribale stigmata. Alle tre former tiltrækker sig omgivelsernes opmærksomhed og resulterer efterfølgende i sociale afvisning og manglende anerkendelse (Goffman 1963). Han skriver videre:

"Han besidder et stigma, han afviger fra vores forventninger på en måde, som gør ham uønsket. De af os, som ikke afviger negativt fra de specielle forventninger, der gælder ved en given lejlighed, vil jeg kalde de normale" (Goffman 2009, s. 46).

Med afvigelsen fra det forventede, omgivelsernes normer og forventninger, bliver individet betragtet som afvigende og stigmatiseres.

Med anvendelse af stigmabegrebet til at belyse ufrivillig børnehavefravær, kan man både have en forældreperspektiv og et børneperspektiv. Barnet der ikke kommer i børnehaven afviger fra normen, hvor der tidligere i projektet er beskrevet at 83,5% af børn mellem 3-6 år i 2021 gik i en kommunal eller selvejende institution. Så både hvis barnet passes hjemme på baggrund af et aktivt forældrevalg, men også hvis barnet er hjemme fordi det belastes af at være i børnehaven, afviger du fra normen. Men af være hjemme fordi du belastes af at være i børnehaven kan af nogle tolkes som en negativ afvigelse hvorved forklaringen bliver, at der må være noget galt med barnet. Alternativt at der må være noget galt med forældrene, da de ikke kan få deres barn i børnehaven. Hvor forældrene kan stigmatiseres som usikre forældre, der har svært ved at sætte grænser, har svært ved at klippe navlesstrengen og *curler* deres barn.

4.3. Sammenfatning af teori

Formålet med anvendelse af teorier fra henholdsvis Giddens og Goffman har været at belyse institutionskulturen og forældreskabet i det moderne samfund samt at belyse afvigelsen fra normen som kan opleves ved ufrivilligt børnehavefravær.

Sammenfattet viser Giddens strukturationsteori, at forældre i samspil med samfundet og strukturen selvstændigt kan tage et valg om, hvad de mener er bedst for deres barn. At børn når de er 3 år skal i børnehaven er ikke en myndighedsbestemt pligt, men en samtænkning af det handlende individ (forældre) og det omgivende samfund (børnehaven), hvor den senmoderne norm er, at barnet kommer i børnehaven for at udvikle færdigheder til forberedelse på skolelivet. Forældrene efterlades med et ansvar for beslutningen om, hvad der er bedst for

deres barn og hermed også med et ansvar som peger på dem, hvis beslutningen ikke viser sig at være det rigtige.

Giddens modernitetsanalyse har fokus på, at moderniteten konstitueres i og gennem reflektivt anvendt viden, hvor Giddens beskriver, at viden under modernitetens konditioner *ikke* er viden i den "gamle" forståelse af ordet, hvor "at vide" er at være sikker, hvorved modernitetens refleksivitet undergraver ikke kun traditionen, men også fornuften. Med anvendelse af analysen på rollen som forældre, synes det at forældrerollen er udfordret af uendelig mængder viden hvor modernitetens refleksivitet gør forældrene usikre og undergraver fornuften. Usikkerheden kan medføre manglende tillid til systemet og til den viden og de råd de får, da forældrene ikke kan være sikre på om det bliver revideret dagen efter i et samfund i konstant forandring. Usikkerheden hos forældrene kan føre til, at man søger forklaringsmodeller hos eksperter, hvor viden udlejres til et ekspertsystem der kan *fixe* problemet. Med baggrund i strukturations- og modernitetsanalysen synes det nærliggende at forældreskabet kan betegnes som åbent reflektivt med høj grad af forældreansvar der med baggrund i usikkerhed udlejres til ekspertsystemer.

Sammenfattet henviser Goffmans teori om stigma til det sociale samspil der finder sted blandt mennesker og den stigmatisering der finder sted, hvis nogle adskiller sig fra normen. Ved afvigelsen fra normen om at skulle i børnehave, kan afvigelsen både have fokus på at barnet afviger fra det normale, hvor barnets vanskeligheder bliver individualiseret og børnene selv stigmatiserede som forkerte eller afvigende, men også at årsagen skal findes hos forældrene, der herved stigmatiseres som dårlige eller usikre.

Med anvendelse af både Giddens og Goffmans teorier på ufrivilligt børnehavefravær kan forældreskabets betegnes som åbent reflektivt med høj grad af forældreansvar der med baggrund i usikkerhed udlejres til ekspertsystemer, og hvor afvigelser fra normen kan stigmatisere både barnet og forældre.

5. Metodebeskrivelse

Dette afsnit redegør for metodevalg og overvejelser i forbindelse med forskningsdesign, dataindsamling og analyse. Generelt anvendes i den empiriske undersøgelsesdel den videnskabelige grundmodel *Den danske kodeks for integritet i forskning*, der er baseret på tre principper: ærlighed, gennemsigtighed og ansvarlighed (Thisted 2019). Ved beskrivelse af metoder der anvendes, er målet at opnå transparens, troværdighed og beskrivelse af graden af metodologisk refleksion (Brinkmann & Tanggaard 2020). Som studerende der producerer

kvalitativ empiri kræves det ingen tilladelse fra det lokale tilsyn, men persondataloven skal overholdes.

Der anvendes både kvalitative og kvantitative metoder til at undersøge ufrivillig børnehavefravær. Den kvantitative del har til formål at afdække, hvor stor tendens der er til ufrivillig børnehavefravær, hvor den kvalitative del har fokus på årsager til fravær samt på forældreperspektivet. Metoderne afspejler en forforståelse af området udledt af beskrivelser fra skoleområdet og sigter mod at belyse problemformuleringen både i forhold til omfang og årsager, men ligeledes eksplorativt da ufrivillig børnehavefravær ikke er beskrevet i eksisterende litteratur eller undersøgelser. Der prioriteres fysisk tilstedeværelse ved alle interviews, da den konkrete ansigt til ansigt-interaktion med et andet menneske tillader, at man bedre kan fortælle sin egen historie og opponere mod interviewerens spørgsmål eller fortolkninger. Der er gennem alle interviews bevidsthed om, at interview er en aktiv interaktion mellem to personer, der leder til socialt forhandlende, kontekstuelte baserede svar (Brinkmann & Tanggaard 2020).

5.1. Spørgeskemaundersøgelse

Til at undersøge hypotesen om, at der sker en stigning af børn med ufrivillig børnehavefravær, udarbejdes en spørgeskema, der sendes til samtlige PPR kontorer. Der findes ingen tilgængelig dokumentation eller statistik over børns fravær i børnehaven, hvorfor spørgeskemaet skal belyse tendensen med en bevidsthed om, at der er et stort mørketal som PPR ikke kender til. Formålet med spørgeskemaet er at besvare første del af problemformuleringen, hvorvidt antallet af børn der oplever ufrivillig børnehavefravær er stigende eller faldende, og samtidig skal spørgeskemaet belyse mulige årsager til ufrivillig børnehavefravær samt PPRs handlemuligheder i disse henvendelser. Der vælges at anvende PPR som informanter, da de oftest er henvender i de VISO sager der modtages, samt da det formodes, at PPR kontaktes ved mistrivsel og fravær.

Spørgeskemaet består af seks spørgsmål, fire kvantitative spørgsmål med mulighed for kategorisering og et kvalitativt spørgsmål til at belyse hvordan, PPR handler ved henvendelser om ufrivillig børnehavefravær samt et felt med mulighed for kommentarer.

Første spørgsmål: *er der i PPR henvendelser omhandlende børn med ufrivillig børnehavefravær?*, er et binært spørgsmål med to svarmuligheder, ja eller nej.

Andet spørgsmål: *hvis du sammenligner med antallet af børn med ufrivillig børnehavefravær for 5 år siden, er antallet så: stigende, uændret, faldende, ved ikke?*, er en 3-punkts skala, der spænder fra en ekstrem til en anden, inkluderet et neutralt valg. Spørgsmål tre: *hvad vurderes kan være årsag til ufrivillig børnehavefravær?*, har 5 svarmuligheder med mulighed for at

tilføje *andet*. Svarmulighederne er inspireret fra baggrundsviden omhandlende ufrivillig skolefravær og giver mulighed for at kategorisere svarene efter årsager. Fjerde spørgsmål: *hvordan handler PPR ved henvendelser om ufrivilligt fravær?*, har fokus på om der ved PPR er bestemte procedurer der følges henvendelserne. Svarene er efterfølgende inddelt i temaer og kan kategoriseres i analysen og vise mulige handleveje. Femte spørgsmål giver plads til kommentarer og er en kvalitativ åbning til at belyse PPRs kendskab til området med mulighed for at finde inspiration til at undersøge ufrivillig børnehavefravær fra andre vinkler.

Johanne Jeppesen Lomholt, ph.d. lektor, Psykologisk Institut, Århus Universitet er kontaktet for at danne et forskningssamarbejde omkring ufrivillig børnehavefravær, da hun er og har været en del af meget forskning omkring ufrivillig skolefravær. Johanne har fået muligheden for at have pilotspørgsmål med i spørgeskemaet til videre forskning. Johanne havde ingen tilføjelser og der aftales at hun får adgang til data ved endt svartid. Samarbejdet med Johanne er indskrevet i spørgeskemaets indledning, så respondenterne er oplyste om, at svarene kan blive anvendt af Johanne i forskningsøjemed.

Forinden udsendelsen af spørgeskemaet er der foretaget en pilottest, med det formål at sikre, at modtager forstår spørgsmålene og kan placerer sig relevant i svarkategorierne til alle spørgsmål samt for at undersøge, hvor lang tid der anvendes på besvarelsen. Pilottesten er foretaget af tre personer og tager cirka 2 minutter.

Det endelige spørgeskema udarbejdes i SurveyXact og vedhæftes en mail til samtlige PPR kontorer. Mailen indledes med en kort præsentation af formålet med spørgeskemaet, en præsentation af undertegnede samt information om anonymitet (bilag 2).

Spørgeskemaet distribueres til PPR kontorer i samtlige 98 kommuner i Danmark. Mailadresser findes via søgning på nettet. Der eksisterer i alt 103 PPR kontorer, da enkelte storkommuner har flere enheder. Mange har ikke direkte mailadresser men kan kontaktes via digital post, hvorfor nogle af adresserne er forsøgt gættet med mailadressen der anvendes af mange kontorer ppr@kommunenavn.dk. Adresserne indskrives i SurveyXact, hvorved man kan sende rykkere til de PPR-kontorer der ikke har svaret. Spørgeskemaet er udsendt i april/maj 2023.

Data analyseres ud fra kategorier og temaer, med mulighed for at lave krydstabeller, hvor svar kan analyseres i forhold til landsdel, region og kommune. Den indsamlede data bearbejdes og analyseres i afsnit 7.1.1.

Da tilbagemeldinger i spørgeskemaundersøgelsen viser, at PPR ikke altid modtager henvendelser vedrørende børn med ufrivillig børnehavefravær, kontaktes henholdsvis en dagtilbudsleder, en pædagog og en afdelingsleder på børnehavområdet. Oprindelige plan var at interviewe en PPR medarbejder, men med baggrund i svar i spørgeskemaundersøgelsen, vurderes det mere givende at foretage skiftet til medarbejdere på børnehavområdet. Herved giver det mulighed for at belyse eventuelt mørketal der ikke vises i besvarelsen fra spørgeskemaundersøgelsen, og samtidig giver det mulighed for at høre om konkrete sager og handlemuligheder i hverdagen.

5.2. Interview til undersøgelse af ufrivillig børnehavefravær

5.2.1. Interview med dagtilbudsleder

Til at belyse et muligt mørketal i forhold til mængden af børn med ufrivillig børnehavefravær, kontaktes en dagtilbudsleder på børnehavområdet. Lederen er kontaktet via mail med information om formålet og med henblik på deltagelse. Der udarbejdes en samtykkeerklæring hvor leder informeres om anonymitet og muligheden for at trække sin deltagelse tilbage (bilag 3).

Der udarbejdes en semistruktureret interviewguide (bilag 4). Interviewguiden sætter rammen for interviewet, men er samtidig åben for nye spørgsmål og emner. Spørgsmålene i interviewguiden er udarbejdet med henblik på at undersøge omfanget af ufrivillig børnehavefravær, og samtidig med en eksplorativ tilgang til årsager og handlemuligheder. Der forventes, at interviewet tager 30-60 minutter. Interviewet optages og transskriberes efterfølgende (bilag 5) hvorefter det bearbejdes og analyseres nærmere i afsnit 7.1.2.

5.2.2. Interview med pædagog fra børnehave

Efter interview med leder vurderes den bedste mulighed for yderlig information om børn med ufrivillig børnehavefravær at være fra en pædagog. Pædagogen er informeres om formål og samtykke, hvor der informeres om anonymitet og mulighed for at trække sig (bilag 3). Der anvendes til interviewet samme interviewguide (bilag 4) som med dagtilbudslederen. Der estimeres at interviewet tager 30-60 minutter. Interviewet optages og transskriberes efterfølgende (bilag 6), hvorefter det bearbejdes og analyseres nærmere i afsnit 7.1.3.

5.2.3. Interview med leder i almen børnehave

Der interviewes en leder på almenområdet, da foregående interview af henholdsvis områdeleder og pædagog begge har specialiseret viden, der anvendes ved mistrivsel eller fravær i børnehaven. Formålet ved interviewet er at belyse, hvordan man i almen børnehave

reagerer på børns mistrivsel og eventuelle ufrivillige børnehavefravær, samt at belyse mulig mørketal. Lederen er kontaktet telefonisk med information om formålet og samtykke (bilag 3). Interviewet er foretaget umiddelbart i forlængelse og foregået telefonisk, da fysisk fremmøde ikke er muligt.

Der anvendes samme interviewguide (bilag 4) som foregående interview. Længden forventes at være 30-60 minutter og interviewet optages og transskriberes efterfølgende (bilag 7), hvorefter det bearbejdes og analyseres nærmere i afsnit 7.1.4.

5.2.4. Interview med forældre til børn med ufrivillig børnehavefravær

Til at undersøge hvilke årsager og betydning forældrene tillægger barnets ufrivillige børnehavefravær samt om forældrene oplever, at blive gjort til genstand for årsagen til barnets ufrivillige børnehavefravær i samarbejdet med netværket, anvendes interview med forældre til børn med ufrivillig børnehavefravær.

Der anvendes et kvalitativt forskningsdesign, for at få adgang til det personlige og særlige i at være forældre til det barn med ufrivillig børnehavefravær, og for at komme i dybden på nogle områder som kan være forskellige fra familie til familie. Der udarbejdes en kvalitativ beskrivende undersøgelse via et semistruktureret interview med plads til narrativer (Thisted 2019), (Brinkmann & Tanggaard 2020). I interviewguiden (bilag 8) er der defineret en række emner der er relateret til problemformuleringen, men hvor der samtidig er fleksibilitet til at følge op på de individuelle fortællinger og oplevelser, forældrene bringer i spil. Herved kobles den deduktiv og den induktive tilgang, hvilket giver mulighed for at opfange ny viden til at belyse emnet fænomenologisk. Efter interview med forældre er svarene analyseret og tematiseret i en meningskondensering. Meningskondensering er en teknik hvor større tekstsegmenter reduceres til meningsenheder, hvor der lægges vægt på at beskrive og fortolke meningsindholdet. Koderne kan være datadrevne eller begrebsdrevne, hvor de datadrevne opstår induktivt, og de begrebsdrevne er fastlagte på forhånd (Brinkmann og Tanggaard 2020). Koderne forud for interview vælges at være begrebsdrevne ud fra forskningsspørgsmål i projektet men med plads til induktive koder ud fra forældreperspektivet. De begrebsdrevne temaer er:

- mulig årsag til barnets ufrivillige børnehavevægring
- samarbejde omkring barnet
- oplevelsen af skyld (stigmatisering)

Der fremkom to datadrevne temaer:

- forældres handleevne i de samfundsmæssige praksisser
- forældres følelsesmæssige reaktion

Interviewet er funderet i et forældreperspektiv, og derfor vil udtalelserne fra forældre stå uimodsagt. Hermed understreges, at forældrenes fortællinger og oplevelser er subjektive, samt at det forældrene fortæller, kan opfattes og formidles anderledes af fagpersoner i institution og kommune. Der indgår citater fra forældrene, der fremstår uredigerede. Enkelte steder er citaterne redigeret, hvis citatet var svært at forstå.

Der er taget et bevidst valg om ikke at anvende forældre, der er tilknyttet Specialrådgivningen for VISO, IKH samt med privat kendskab. Oprindeligt var planen at interviewe 3 hold forældre, da antallet forventes at kunne belyse forskellige vinkler i forhold til ufrivillig børnehavefravær. Deltagerne søges på Facebook, hvor der med respekt for forældrenes privatsfære ikke søges deltagere i forældregrupper uden adgang for fagfolk. Der søges i facebookgruppen *Forældre og fagfolk til børn med skolevægring* (bilag 9) og opslaget slås op på egen facebookprofil med anmodning om at dele opslaget. Da der kun er to familier der melder sig, hvoraf den ene har en dreng på 13 år med ufrivillig fravær da han gik i børnehave, søges yderlig på facebookgruppen *Ligeværd* dog uden yderlige henvendelser. Med udgangspunkt i målgruppen for projektet er der reelt kun én familie der melder sig, hvorfor der besluttet at inddrage familien med drengen udenfor målgruppen med fokus på tiden han gik i børnehave. Herved interviewes to familier til projektet med fokus på forskningsspørgsmålet omhandlende årsager, og hvilken betydning forældrene tillægger ufrivillig børnehavefravær, samt om forældrene oplever at blive gjort til genstand for årsagen til barnets ufrivillige børnehavefravær i samarbejdet med netværket.

Interviewene er fundet sted efter skriftligt samtykke fra forældrene (bilag 3) og foretaget april/maj 2023. Begge interview er optaget og efterfølgende transskriberet og anonymiseret (bilag 10 og 11). Interviewet er analyseret med anvendelse af meningskondensering (bilag 12 og 13) og præsenteres i afsnit 7.1.5.

5.3. Etiske overvejelser

Da empirien i denne opgave dannes ud fra fagpersoner og forældres information, skærpes opmærksomheden på etiske og moralske aspekter for individet. Individer opfattes som værende i stand til at give sit informerede samtykke til at deltage i et forskningsprojekt og individet menes at have krav på anonymitet, idet den moderne moralfilosofi lægger vægt på individets ret til en privatsfære, der er adskilt fra det sociale (Brinkmann & Tanggaard 2020). De etiske problematikker kan deles om i to typer, hhv. mikro- og makroetiske problematikker, hvor de makroetiske problematikker ser på større sociale og kulturelle sammenhænge. De mikroetiske problematikker handler om at tage vare på de personer som umiddelbart er en del af forskningen og søges imødegået ved at opnå deltagernes informerede samtykke, sikre

fortroligheden og undgå, at deltagerne på nogen måde lider overlast ved at deltage i et forskningsprojekt (ibid).

Respondenterne til spørgeskemaet modtager mailen via en fælles mail postkasse og besvarer spørgeskemaet via et link til SurveyXact, uden at skulle udfylde personfølsom data. I selve mailen gøres respondenterne opmærksom på anonymitet og samtidig oplyses respondenterne, at informationerne må anvendes af Johanne Jeppesen Lomholt.

I interview med henholdsvis dagtilbudsleder, pædagog, børnehaveleder og med forældre har der været fokus på at interviewe personer uden forhåndskendskab privat eller professionelt, for at undgå misforståelser. Familierne er bedt kontakte undertegnede, hvis de ønsker at deltage og ved kontakt aftalt tid og sted for interview. Forinden er tilsendt materiale om projektet, samtykkeerklæring samt oplysninger om at alle navne er anonymiserede. Herved imødegås de mikroetiske problematikker med beskyttelse af forskningsdeltagerne. Alt data destrueres efter endt forsvar af projektet. Der er i dette projekt endvidere opmærksomhed omkring, at der ved at have fokus på forældrenes oplevelse af samarbejdet og opfattelse af ufrivilligt børnehavefravær, kan være tendens til at tage forældrenes parti. Der er derfor opmærksomhed på ikke at udstille de andre parter om barnet som børnehave, PPR, sagsbehandler med mere (Brinkmann & Tanggaard 2020).

6. Databearbejdning

6.1. Præsentation af resultater

Dette afsnit præsenterer resultater fra empirien bestående af spørgeskema til PPR-kontorer samt interview med henholdsvis dagtilbudsleder, pædagog, børnehaveleder og forældre. Resultaterne præsenteres hver for sig for løbende at sammenfattes.

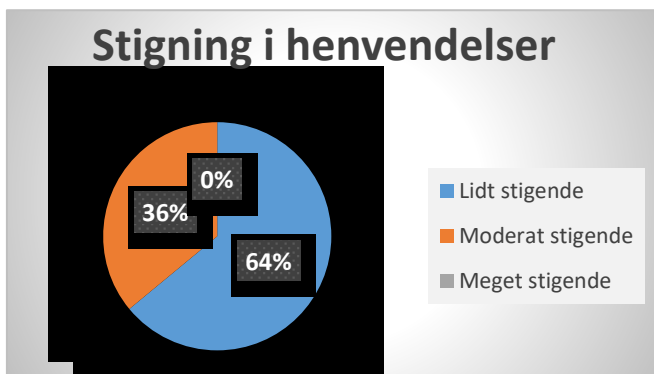
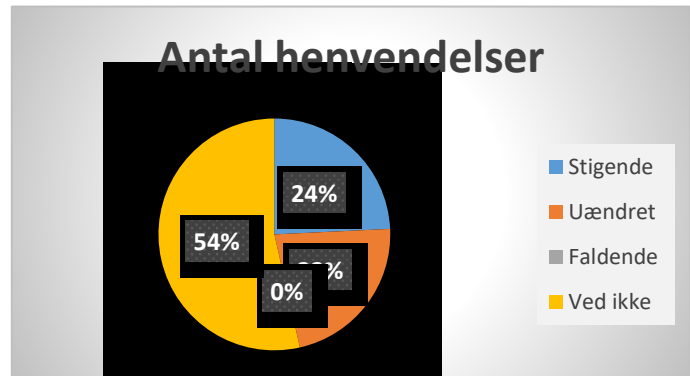
6.1.1. Resultat fra spørgeskemaundersøgelse PPR

Spørgeskemaet udsendes til i alt 103 PPR kontorer. 24 mails kom retur med forkert adresse. I alt 79 spørgeskemaer blev modtaget på PPR kontorer, 40 gennemførte spørgeskemaet, 7 responderede med nogen svar og 32 har ikke svaret. Svarprocent med alle eller nogen svar er beregnet til i alt 60%. Af de 7, der responderer med nogen svar, formodes afbrydelsen af skyldes manglende kendskab til området. Besvarelserne præsenteres i procent for at vise fordelingen af svarene. For samlede rapport fra SurveyXact se bilag 14.

40% af respondenterne oplyser, de har henvendelser omhandlende ufrivillig børnehavefravær. Der er altså 60% der ikke modtager henvendelser om emnet. 53% af respondenter har

ligeledes svaret, at de ikke ved om antallet med børn med ufrivilligt børnehavefravær er stigende eller faldende.

Af de resterende respondenter svarer 24%, at de ser en stigning i antallet med ufrivilligt børnehavefravær de sidste 5 år mens 22% svarer uændret. Af svarende kan altså udledes, at der blandt dem, der møder børn med ufrivillig børnehavefravær, opleves en uændret eller stigning i antallet af henvendelser (se figur X).

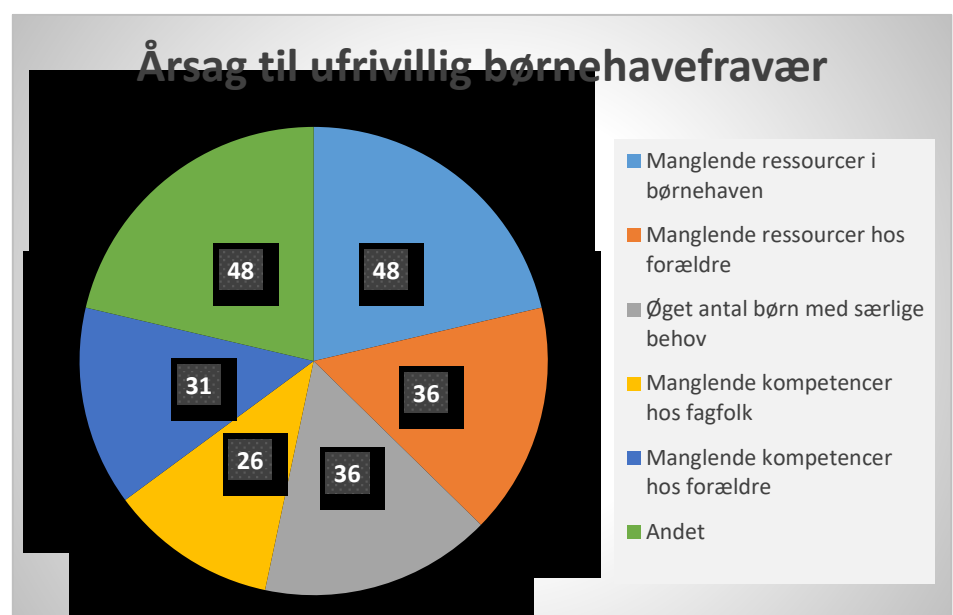

Gruppen med stigning i henvendelser (11 respondenter) angiver, at stigningen er enten lidt eller moderat, hvor 64% vurderer lidt stigende og 36% moderat stigende (figur X).

Der udarbejdes en krydstabel til at undersøge mulig sammenhæng mellem svar i spørgsmål 1 og 2, sammenholdt med hvilken landsdel,

region eller kommune respondenter er fra. Der er ikke fundet nogen signifikante sammenhænge mellem geografi og besvarelser.

Svar omhandlende årsagen til ufrivilligt børnehavefravær er fordelt på alle områder, hvor manglende ressourcer i børnehaven og hos forældrene vægtes størst og manglende kompetencer hos fagfolk mindst (figur X). 19 har valgt at skrive en kommentar, hvoraf 8 har konkrete

bud på hvad der kan være årsag. Af disse svarer 3, at der kan være tale om børn med diagnose som angst, autismespektrumforstyrrelse eller ADHD. 3 svarer ængstelighed hos børnene og familierne, hvor en af respondenterne tilføjer ængstelige forældre, der holder barnet hjemme, hvis de oplever et træt barn med eventuelle nedsmeltninger, og en anden respondent svarer det kommer til udtryk i svære afleveringer.

1 respondent svarer, at hun ikke oplever børnehavefravær som enkeltstående men altid i forbindelse med andre vanskeligheder. Og 1 respondent svarer, at årsagen skal findes i den kontekst barnet skal ind i daginstitutionen. Respondenterne fra PPR beskriver årsagen til ufrivillig børnehavefravær kan tillægges både forældre, barnet, ressourcer i børnehave og konteksten og peger ikke i en retning.

I spørgsmålet omkring hvordan PPR handler ved henvendelser om ufrivilligt børnehavefravær har 37 respondenter svaret. Der viser sig 3 temaer, hvor samarbejde går igen hos stort set alle. 4 respondenter har ligeledes fokus på omgivelser og 2 respondenter nævner udredning som mulighed.

Samarbejdet omkring barnet beskrives i 31 af svarene som det vigtigste med dialogmøder og netværksmøder med samarbejde mellem børnehave, forældre, socialrådgiver og eventuelt andre instanser. Fokus i samarbejdet er på tværfaglig indsats, tidlig indsat og en helhedsorienteret indsats med rådgivning, sparring og vejledning ind i problematikken.

Selve rammen for barnets børnehave nævnes af 3 respondenter, hvor der nævnes at rammerne er under pres både fysisk men også normeringsmæssigt, og at der ikke altid er tilstrækkeligt med ressourcer. Samtidig kan barnet visiteres til et specialtilbud hvis det er det barnet har behov for. 2 respondenter nævner de ved mistanke om en diagnose får udredt herfor og samarbejder med psykiatrien.

Kommentarerne tilføjet sidst i spørgeskemaet koncentrere sig om emnerne manglende ressourcer i dagtilbud, manglende ressourcer til at støtte forældrene, sårbare, beskyttende og ængstelige forældre samt børn der enten ikke kan klare en hel dag i børnehave eller som har en mulig diagnose. 2 respondenter kommentar omhandler ressourcer: *"alle er pressede, både dagtilbud og forældre, der mangler tid og ro, børn har brug for at opbygge relationer til sine nære omsorgsgivere – også i dagtilbud, så der kan godt være god normering men manglende relation og tryghed"* og *"der er behov for specialiserede teams i PPR, der håndterer børnehave- og skolevægring. Det er dog ikke en mulighed for os i de små kommuner. Der er ofte ikke tilstrækkelige ressourcer. Forældrene oplever sig ikke tilstrækkeligt understøttet i processen"*. 2 respondenter kommentar omhandler børnene: *"barnet bliver overstimuleret af at befinde sig i institutionen, da det kræver flere kræfter af dem. Det er ofte børn med*

autismespektrumforstyrrelse" og "vi har ikke børn der ikke kommer i dagtilbud, men har børn der har svært ved at magte en hel dag i børnehaven".

Forældrene kommenteres af 2 respondenter: *"vi oplever mange sager med børn, hvor forældrene er meget beskyttende og ængstelige. Der bliver reageret hurtigt, hvis barnet på nogen måde reagerer med træthed, følelsesmæssige nedsmeltninger eller søvnproblemer derhjemme efter en dag i børnehaven. Forældrene kan i disse situationer have tendens til at "micro-manage" personalet i institutionen eller trække deres børn ud og isolere dem derhjemme, så de ikke får lov til at øve sig i et socialt børnefællesskab. Det er en stor bekymring, vi har, da vi oplever, at børnenes funktionsniveau bliver lavere, når de holdes hjemme".* En anden skriver: *"Det kan være meget komplekst fordi der kan være en stor sårbarhed ved forældrene".*

6.1.1.1. Sammenfatning spørgeskemaundersøgelse

Svarprocenter i undersøgelsen vurderes tilfredsstillende med i alt 77 distribuerede spørgeskemaer hvoraf 60% (47 personer) har gennemført enten hele spørgeskemaet eller dele af. Lidt under halvdelen af de adspurgte i PPR (40%) har henvendelser omhandlende ufrivilligt børnehavefravær, hvoraf der antydes at antallet er enten uændret eller stigende. Af de 11 respondenter der har vurderet en stigning, svarer 64% lidt stigende og 36% moderat stigende. Svaret på anden del af forskningsspørgsmål 1: *om antallet af børn med ufrivilligt børnehavefravær er stigende eller faldende*, kan ud fra besvarelserne tyde på, at være stigende i lidt til moderat grad.

Med afsæt i forskningsspørgsmål 2: *hvad årsagen til ufrivillig børnehavefravær kan skyldes*, peger respondenterne fra PPR på, at årsagen kan tillægges både forældre, barnet, ressourcer i børnehaven og konteksten. Forældrene kan have svært ved afleveringer, kan holde barnet hjemme og beskrives ængstelige. Barnet kan have særlige behov, herunder angst, ADHD eller autismeforstyrrelser.

Svarene fra PPR peger altså ikke i en retning men vurderes multifunktionel med årsager hos barnet, familien og konteksten som for eksempel manglende ressourcer i børnehaven.

Der er bred enighed blandt respondenterne om, at PPR ved henvendelser om ufrivilligt børnehavefravær, har fokus på at øge samarbejdet omkring barnet gennem dialog- og netværksmøder med børnehaven, forældre og andre instanser. Fokus i samarbejdet er på tværfaglig indsats, tidlig indsat og en helhedsorienteret indsats med rådgivning, sparring og vejledning ind i problematikken.

Der fremgår forskellige temaer ud fra de kvalitative svar, hvor ressourcemangel nævnes både i forhold til selve børnehaven, der beskrives at være under pres både fysisk men også

normeringsmæssigt samt manglende ressourcer til at støtte forældrene. Temaet forældre belyses og der beskrives, at forældrene virker sårbare, beskyttende og ængstelige. Temaet børn belyses med beskrivelse af børn der enten ikke kan klare en hel dag i børnehave eller som har en mulig diagnose.

Umiddelbart kan besvarelserne fra PPR henføre til, at PPR i under halvdelene af tilfældene ikke kontaktes, hvis et barn har ufrivillig børnehavefravær. Forklaringen kan være mange, at børnehaverne selv håndterer barnet, at ingen reagerer da der ikke er lovgivning omkring eller at sagsbehandler kontaktes ved bekymring for familien eller ønske om tabt arbejdsfortjeneste. For at undersøge om dagtilbuddene selv håndterer sager med ufrivillig børnehavefravær, foretages interview med dagtilbudsleder.

6.1.2. Interview dagtilbudsleder

Dagtilbudslederen har 6 institutioner under sig, fordelt på 1 vuggestue, 2 børnehaver og 4 integrerede institutioner. En af institutionerne har en specialstue med plads til 8 børn. I alt 299 børn er tilknyttet institutionerne. Interviewet varede i alt 33 minutter og foregik på dagtilbudslederens kontor. Interviewet er optaget og transskriberet (bilag 5).

Adspurgte om dagtilbudsleder oplever børn med ufrivillig børnehavefravær er umiddelbart svar ja. Hun beskriver flere eksempler omhandlende børn der ikke kommer i børnehave, der alle har en social slagside, som for eksempel manglende dansk-sproglige kompetencer, manglende sociale kompetencer eller manglende forældreevne. I disse eksempler udarbejdes en underretning til kommunen. Dagtilbudsleder beskriver nogle af familierne med anden etnisk herkomst som noget *magelige*. De oplever det som langt transporttid for at komme til børnehaven og har lavt fremmøde, hvilket går ud over deres danske sprog og giver bekymring i forhold til skolestart. I et eksempel hvor mor holder barnet hjemme, beskriver lederen: "*og der er børn der er overladt til sig selv. Altså det tænker jeg jo virkelig, fordi der må jeg jo så gå ind med stor beklagelse og sige, jeg ved godt at sagsbehandleren ikke kan vride armen om på mor, men jeg synes også hun får lov til at køre sit løb*".

Med udgangspunkt i definitionen af ufrivillig børnehavefravær vurderer lederen, de ikke oplever nogle sager. Nogle børn tager længere tid om at blive kørt ind end andre. Lederen beskriver en pige, der næsten lige er startet i børnehaven. Pigen er hjemmepasset, så opstarten opleves utryk både for barnet og for far. Personalet arbejder med principper fra

Nest¹, hvor der blandt andet udarbejdes et dagsprogram sammen med barnet, hvilket var med til at give pigen og forældrene tryghed og struktur over, hvad der skulle ske i løbet af dagen.

Adspurgte hvad lederen tror er årsagen til at børn har svært ved at komme i børnehave svares, at hun tænker det er et sammensurium af årsager i børnehaven, hos forældrene, barnet og i samfundet. Hun synes der er mange informationer om opdragelse, og hverdagen er travl. Forældrene virker mere usikre, blandt andet er de usikre på, hvornår de må stille krav til deres børn.

Lederen beskriver, at PPR ikke altid kontaktes. Hun vurderer, at problemet med fravær nok er størst i udsatte boligområder – jo mere kulturelle forskelle jo mere fravær. Og samtidig beskriver hun, at det kunne det være ved ambitiøse forældre, hvor barnet er længe i børnehave. Eller hos forældre med en usikker forældrerolle, hvor barnet føjes og får lov at blive hjemme.

6.1.2.1. Sammenfatning interview med dagtilbudsleder

Sammenfattet beskriver lederen flere eksempler med børn, der ikke kommer i børnehave, dog har alle eksempler en social slagside som for eksempel bekymring for manglende dansk-sproglige kompetencer, manglende sociale kompetencer eller manglende forældreevne. Dagtilbuddet udarbejder i disse eksempler en underretning til kommunen med bekymring om barnet, som beskrevet i dagtilbudsloven, §44a, stk. 2, i afsnit 4.2.

Hvis børn har det svært i børnehaven har børnehaven med anvendelse af principper fra Nest pædagogikken kunne arbejde med barnet. Lederen beskriver, at PPR ikke altid kontaktes.

Med baggrund i oplysninger fra dagtilbudslederen, vælges at interviewe en pædagog fra et dagtilbud, der arbejder i en børnehave uden for et socialt boligområde.

6.1.3. Interview pædagog fra børnehave

Pædagogen har været i børnehaven i 11 år. Børnehaven består af 3 grupper, 2 stuer med alment børnehavetilbud og 1 specialgruppe med plads til 6 børn. Interviewet varede i alt 41 minutter og foregik i pædagogens hjem. Interviewet er optaget og transskriberet (bilag 6).

Pædagogen oplever det er samme antal børn med ufrivillig børnehavefravær, hvor 5-7 børn har udfordringer med at skulle være i et kæmpe fællesskab, at skulle være en del af noget, at

¹ Nest-klasser er et skoleinklusionsprogram til børn med og uden autisme, som har fokus på at skabe udvikling hos børnene i klassen både fagligt, socialt, personligt og adfærdsmæssigt. Programmets vision er, at læring skal finde sted i en omsorgsfuld rede, deraf navnet Nest (Vidensportalen 2023)

skulle kunne forholde sig til noget, og at skulle kunne agere på egen hånd. Og de er ofte fra dagplejen. Pædagogen beskriver to aktuelle børn, *"de gik fuldstændig ind i sig selv og nægtede at snakke, nægtede at tale. Og forældrene kunne jo ikke forstå. Og det var virkelig så markant, at når man gik over et dørtrin fra institutionen og ud i friheden, så snakkede de"*.

Nogle børn har svært ved at være i børnehaven: *"det mere i starten, og så kan det komme tilbage igen, hvis der er noget, der er svært. Der er nogle tiltag derhjemme, der ændrer sig, eller der er noget, så bliver det også svært at skulle afleveres. Og at slippe sine forældre"*.

Pædagogen beskriver en dreng, der har svært ved at være i almentilbuddet: *"han er en lille dreng som nulrer rundt og ser alting sådan på sidelinjen. Går lidt langs væggen, siger ikke ret meget. Og deltager helst heller ikke "*. Drengen bliver afleveret cirka kl. 7 og hentet tidligst kl. 16. Børnehaven har talt med forældrene: *"jeg tror ikke, de magter det (red. at hente drengen tidligere). Og jeg tror, de har så meget i deres eget, arbejde og det ene og det andet. Og så er det sårbart, specielt for mor at skulle forholde sig til det. At man har et barn, der har nogle særlige behov"*.

Ved bekymring for et barn har børnehaven samtaler med forældrene i form af 3 måneders samtale, midtvejssamtale eller trivselsmøder. Ved indsatser fra PPR må der ofte prioriteres, der beskrives *"hvilke børn er værst og bedst, fordi de har jo heller ikke tid til at tage de her børn, alle sammen. Som der jo er så mange af. Så de prioriterer også, desværre"*. Hvis der er meget fravær kigger personalet på Aula og kontakter familien med en nysgerrighed på, hvad det handler om. Ved fravær har baggrund i meget sygdom, opleves det, ofte svært at starte igen: *"man er glemt i børnegruppen. Hvordan kommer man ind igen i det. Og så bliver vi nødt til at tage en dialog med forældrene om, at det er svært i starten. Vi er der for at hjælpe. Giv ham korte dage, så det ikke bliver for uoverskueligt. Men du bliver nødt til at slippe og hun erkender tydeligt, mor, at det er svært for hende at gå. Og så er det nemmere at holde ham hjemme. Så skal hun ikke igennem den krise med sig selv, at han skal afleveres"*.

Forældrerollen har de sidste 10 år ændret sig: *"forståelsen for sine børn, den er sindssyg svær. Altså det der børneliv, det har man simpelthen overhovedet ingen indsigt i og man er helt blank på hvad børns udvikling er, hvad har de behov for, hvordan stimulerer man, hvordan gør man bare et eller andet. De er helt blanke og tænker at jo mere vi fylder på i weekender, jo flere ting vi skal, jo federe. Pædagogen beskriver forældrene have svært ved at turde at sætte grænser.*

Pædagogen tænker ikke altid børn har en diagnose men at ting lettere kan forklares ud fra en diagnose: *"altså jeg skal ikke sige, der er jo nogen der har vurderet, på børne psyk, at han har den her diagnose, men nogle gange tænker jeg, på hvilken baggrund? Altså, fordi han har været overladt så meget til sig selv og da han så kommer ud til os".* Og videre: *"nogle gange oplever jeg faktisk også at de kan være sådan, så placerer vi den der. Så er det jo derfor han er som han er. Det har i hvert fald ikke noget med mig at gøre. Og så kan vi ligesom fralægge os ansvaret, fordi så kan I jo godt forstå, det er jo derfor. Det synes jeg er enormt skræmmende, at man kan tænke den tanke".*

6.1.3.1. Sammenfatning interview med pædagog fra børnehave

Sammenfattet beskriver pædagogen flere eksempler med børn, der har svært ved at være i børnehaven. Børn som har været passet i dagpleje og har svært ved at være i et større fællesskab, eller børn der har været meget syge, hvor det bliver svært at starte igen.

Pædagogen beskriver flere eksempler fra sin hverdag, hvor børn har det svært i børnehaven, hvor de selv har løst problemet med baggrund i specialiseret viden hentet i specialgruppen.

Pædagogen tænker ikke altid børn har en diagnose, men at ting lettere kan forklares ud fra en diagnose. Hun oplever, at en diagnose bliver begrundelsen for barnets udfordringer, hvorved man fralægger sig ansvaret.

Med baggrund i indeværende oplysninger fra pædagogen, vælges at interview en leder i et dagtilbud udelukkende med almenpladser. Dette med formålet at belyse om man oplever flere børn med ufrivillig børnehavefravær i alment tilbud.

6.1.4. Interview leder i almen dagtilbud

Lederen har over 20 års erfaring. Hun er i et lille alment tilbud med 15 børn i vuggestuen og 37 børn i børnehaven. Interviewet varede i alt 22 minutter og foregik over telefon. Interviewet er optaget og transskriberet (bilag 7).

Indledningsvist beskriver lederen at normeringen i børnehaverne er blevet så dårlige, at det individuelle afsæt til det enkelte barn er blevet smallere, hvorved der hurtigere kan komme acceleration i mistrivsel. Hun beskriver børnene: *"altså det der med om der er noget iboende. Altså det der med, hvis man er lidt sart, sansemæssigt for eksempel eller man har lidt svære ved de sociale relationer".*

Lederen har kendskab til børn med ufrivillig børnehavefravær: *"der er nogle forældrene, som øhh bliver så utrygge ved det der, så de ligesom man gør med hjemmetræning ikke, altså at de så tænker, jamen så må vi finde ud af noget andet".* Hun beskriver videre, at nogle

forældre vælger at barnet skal skifte børnehave, hvis barnet mistrives. Lederen nævner, at børn, der kommer fra dagpleje, kan have oplevelsen af at der er fart på i en børnehave.

Lederen tror ufrivillig børnehavefravær og mistrivsel er en meget sammensat størrelse men er ikke i tvivl om, at normeringerne er en af årsagerne. Hun beskriver en anden faktor, tendensen til at institutionerne bliver større, hvilket betyder, at der er mere man skal kunne overskue.

Lederen beskriver forældrene: *"jamen der er jo nogle mere robuste og ikke robuste familier, eller hvad man kalder dem. Altså man kan sige, der er jo også en sårbarhed i det der med, hvordan man ligesom skal klare, at ens barn får lidt modgang"*.

Lederen beskriver, at børn generelt har svært ved skift i hverdagen: *"Det er fordi, at det er svært for dem at håndtere skift, og hvis man sådan kigger på vores hverdag, og på hvordan skolen og det hele er, så er der jo smækfyldt med skift"*.

Barnets fremmøde følges på Aula. Lederen beskriver, at ujævn fremmøde kan have betydning for relationerne, overskueligheden og trygheden, hvilket fører til, at man ekskluderes fra fællesskabet. Ved mistrivsel har huset en ressourcepædagog med specialviden der kan anvendes i praksis. Hvis ting vokser sig store afholdes trivselsmøder.

6.1.4.1. Sammenfatning interview med leder i alment tilbud

Sammenfattet beskriver lederen i alment tilbud, at hun tænker årsagen til ufrivilligt børnehavefravær, skal findes flere steder, men at normeringen har stor betydning. Endvidere beskriver hun tendensen med store institutioner som medvirkende, og ligeledes noget iboende hos barnet. Hun beskriver, nogle forældre bliver utrygge, hvor de vælger at hjemmepasse deres børn eller et børnehaveskifte. Hun vurderer, at når noget bliver vanskeligt eller svært, så forsøges at løbe fra det i stedet for at løse det.

6.1.5. Interview af forældre

Der interviewes to mødre. Mor til Holger på 5 år med ufrivillig børnehavefravær og mor til Noor på 13 år, med fravær i børnehavetiden. Interviewene deles op i temaer og sammenfattes sidst i afsnittet med vigtigste fund.

Holger er 5 år og har ikke været i børnehave de sidste 13 måneder. Holger var ikke glad, når man hentede ham i vuggestuen, han sad helt for sig selv og deltog ikke aktivt i noget. Han var enormt træt. Ved start i børnehaven var han i mistrivsel. Han var ked af det, selvskadende,

spiste ikke, og han ville ikke kigge på de andre børn. Han blev diagnosticeret med infantil autisme, da han var 4,5 år. Børnehaven fik tildelt nogle støttetimer som sidenhen forsvandt. Mor beskriver tiden i børnehaven: *"Det har skabt så stor en mistrivsel, at han, at han gik helt i stå altså, simpelthen gik tilbage i udviklingen. Så Holger har aldrig været fuldtid i børnehaven. Og det har været ufrivilligt"*.

Noor er 13 år. I børnehavetiden var det svært for ham at komme afsted. Han gemte sig under spisebordet. Han var ked af det, rigtig ofte syg, han følte sig syg og dårlig, og han ville ikke afleveres. Han havde korte dage eller var overhovedet ikke afsted. Han var stille i børnehaven, og ville helst ikke lege med de andre børn, hvilket var svært at forstå for de voksne: *"Verden er stor til Noor, sådan rent stimuli, sanse og alt muligt. Der sker bare mange ting, som han på en eller anden måde får svært ved at sortere i. Vi har altid oplevet, at han har været sart ude i verden. Øhh men han blev bare aldrig mødt i det i institutionen"*.

Efter et stykke tid skiftede Noor børnehave. Det gik lidt bedre, men Noor var stadigvæk ked af at skulle afsted, og ville allerhelst bare være hjemme.

6.1.5.1. Mulig årsag til barnets ufrivillig børnehavewægring

Holgers mor tror årsagen til, at Holger ikke kunne være i børnehaven var, at rammerne var for løse, der var manglende struktur, og der var meget uro: *"Så strukturen har helt klart manglet, men det er lige så meget, fordi der ikke har været ressourcer til at skabe dem. Så har de (red. børnehaven) haft en autisemekonsulent ude efterfølgende, efter Holger er blevet diagnosticeret, som har øhh, som kunne komme med nogle godt råd og vejledning ifht., hvordan de skulle skabe en god base for ham derhenne. Men der var det bare for sent. 14 dage efter hun havde været der, der blev han taget ud af tilbuddet, fordi han var i så stor mistrivsel"*.

Mor er ikke i tvivl om, at grunden til Holgers ufrivilligt børnehavefravær skal findes i hans diagnose: *"Jeg tænker helt klar det er det som ligger til grund for hans mistrivsel i alment tilbud. Øhh det er jeg slet ikke i tvivl om. Med de tegn og den mistanke har været der siden han var helt lille. Og han får først sin diagnose i en alder af 4,5 år. Der har været PPR på. fra han var 18 måneder. Det er simpelthen alt for lang tid"*. Hun beskriver, at en tidligere indsats muligvis havde gjort, at Holger kunne være i en lille børnegruppe: *"Når først skaden den er sket, så tager det bare rigtig lang tid at rette op"*.

Noors mor beskriver, at der ikke var nok støtte til Noor, og at det var svært for de voksne at forstå, Noors behov. Der var ingen der pegede på, at Noor havde en diagnose. Det er dem som forældre, der italesatte det. Mor beskriver Noor: *"ej jeg vil ikke sige han er mærkelig, men han har jo altid været møg sart, og han har i den grad også nogle autistiske træk"*. Hun

beskriver videre: *"Balancen mellem, er det en bjørnetjeneste at give ham en autisme-diagnose eller er det rent faktisk en hjælp. Og vi var enige om på daværende tidspunkt, at det var en bjørnetjeneste".* Med bjørnetjeneste mener mor, at det bliver en sovepude at få en autismediagnose, for Noor har rigtig mange ressourcer. Han fik en angstdiagnose, der har åbnet nogle døre.

6.1.5.2. Samarbejde omkring barnet

Holgers mor beskriver samarbejdet med børnehaven som rigtig godt: *"Holgers pædagoger tog det enormt seriøst og ledelsen i den børnehave han gik i, var også øhh, altså gjorde virkelig meget ud af at skabe trivsel i om omkring Holger".* Mor beskriver samarbejdet med PPR og processen med støttetimer som langsommelig. Moren fortæller: *"Altså der blev søgt om støttetimer, og han fik støttetimer, men ikke nok. Og samtidig så ventede vi på PPR, der skulle komme på og skal han udredes, skal han ikke udredes. Så det har jo bare været en meget langsommelig proces".* Mor beskriver mangelfuld hjælp udefra: *"Og alt den hjælp du skal hente udefra er mangelfuld. Der er simpelthen ikke ressourcer til at kunne yde den ekstra støtte. Tingene tager for lang tid, fordi det bliver så administrativt".*

Noors mor kontaktede allerede personalet, da Noor gik i vuggestuen: *"Og de kunne jo ikke rigtig se noget. De kunne godt se, at han ikke kunne lide de andre børn, kom tæt på ham, øhh og da han så kom i børnehaven, fik jeg trumfet igennem, at PPR skulle komme ud og kigge på ham. Men de så jo også en glad dreng, og det var derhjemme vi havde problemerne. Og deres svar på det var, at han skulle have nogle pauser i løbet af dagen, hvor han kunne sidde med I-pad".*

Samarbejdet omkring Noor beskrives af mor ikke godt: *"Næh, for jeg synes jo vi blev ved med at få af vide, at det var jo derhjemme problemerne var. Så vi var ligesom overladt til os selv. Vi fik en, en socialrådgiver igennem til os, der sad og snakkede lidt med os og kunne bakke op om de her I-pad pauser. Jamen, det kan vi jo godt lade ham sidde med, altså I-pad, men. Så nej på den måde var der ikke noget samarbejde, for vi så ikke det samme, som de så".*

Noors mor oplever ikke, at de blev grebet af de professionelle. Da Noor lige var startet i børnehaven, var en pædagog fra vuggestuen på kursus omhandlende sensitive børn og siger til mor, at det lige passer på Noor. Mor spørger om hun vil fortælle det til børnehaven. Hun beskriver: *"Nu er han jo startet (red i børnehaven), og det var ovenikøbet den integreret hus ik. Hvor jeg bare sådan kan huske det så tydeligt, det der med at hun kommer og endelig noget anerkendelse, og hun kunne se noget af alt det vi havde snakket om. Og så gør hun alligevel ikke noget ved det, for nu er han jo videre ikke".*

6.1.5.3. Oplevelse af skyld (stigmatisering)

Holgers mor oplever ikke, at blive set på som medvirkende til, at Holger ikke kom i børnehave. Omkring indkøring fortæller mor: *"vV havde absolut ikke travlt med indkøringen. Og det tror jeg hun (red. pædagog) blev sådan lettere sådan triggeret af, eller sådan at nu kom der endnu en, sådan en hønemor der kommer og vil styre det. Så og så lang tid skal han være her de her dage og sådan noget. For hun synes jo egentlig bare jeg skulle, at det var farvel og hej hej, og den klarer vi".* Mor tænker årsagen var, at der var manglende overlevering fra vuggestuen. Da en anden pædagog tilknyttedes, ser denne straks at der er noget ved Holger: *"Hvor hun sådan modsat hende den anden spurgte, altså gik ind i det og sagde nå, men hvorfor tror i han gør det der?"*.

Noors mor oplever, de har fået skylden for at Noor mistrives: *"Jeg føler tit, at vi har været sådan skurkene eller du ved, mon ikke om mor bare lige burde starte med at klippe navlesnoren, og sådan ikke".* Hun oplever, at det er de professionelle, der giver én følelse af skyld: *"Jeg savner, at de professionelle tager os alvorligt. Det der udgangspunkt med, at det faktisk er vores barn, og vi ved bedst".* Mor ender med at sige: *"Så på den måde, der synes jeg måske, at det er os der bliver udstillet, så er vi pylret"*.

6.1.5.4. Forældres handleevne i de samfundsmæssige praksisser

Holgers mor er på barsel med Holgers lillebror nr. 2, så Holger har kunnet være hjemme. Hun har ikke fået afløser, da det er i dagtimerne, hvor hun er hjemme alligevel, og hvor en specialbørnehave burde have Holger.

Noors mor valgte i vuggestuen at gå til PPR, der vejledte om pauser med i-pad i børnehaven. Hun fik en socialrådgiver hjem der bakkede PPR op, og sagde de var gode forældre. Forældrene lavede en underretning til kommunen for at få hjælp. Noors mor forklarer: *"Kommunen siger, at vi er megagode forældre, tilbage til børnehaven. Ja, så vi er strandet i ingenting".* Mor tror der er mange der strander i ingenting: *"Og jeg tror også, at der er mange der giver op".* Mor valgte at gå på deltid og fik § 42 (red. tabt arbejdsfortjeneste), hvilket gav muligheden for at holde Noor hjemme nogle dage.

Noors mor overvejer, om de skal gå efter, at Noor får en autisme-diagnose: *"det kan hjælpe ham i forhold til, at det går altså bare desværre unægtelig andre systemer i gang, når børnene får en diagnose"* og lidt efter tilføjer hun: *"det er jo sådan vores samfund er indrettet. Så ja, hvis autisme-diagnose eller en anden diagnose kan hjælpe ham til at åbne nogle døre eller fjerne lidt af presset. Nå, så kan vi lige pludselig se ham på en anden måde, eller han kan få"*

en støttelærer eller I dont know whatever. Men de døre kommer ikke til at åbne sig, hvis ikke han får en diagnose. Desværre".

6.1.5.5. Forældres følelsesmæssige reaktion

Holgers mor beskriver, at de har haft 11 forskellige psykologer ind over forløbet. Det er enormt sårbart som forældre, og det dræner familien og skaber en masse bekymringer: "Det er bekymringer over systemet, over samarbejdet, over altså frustrationer". Hun beskriver, at både barn og familie bliver belastet af at skulle kæmpe imod systemet: "Der er ikke nogen, der taler sammen. Du bliver kastet fra højre, altså. Til højre og venstre hele tiden. Og sidder i klemme mellem PPR og kommunen ifht. hvem der skal øhh give støtte, når barnet er hjemme ufrivilligt, fordi PPR ikke kan sætte et tilbud til rådighed. Simpelthen, fordi der ikke er pladser".

Noors mor beskriver, at ved manglende hjælp bliver man som forældre rasende, man bliver ked af det, man bliver i tvivl om sin mavefornemmelse, man bliver i tvivl om sine evner. Med baggrund i sin egen opvækst beskriver mor: "Det gør, altså min ryg måske lidt større for ikke at slå til ikke, for tænkt nu hvis nogle vurderede mit barn faktisk ikke skulle bo hjemme hos mig".

6.1.5.6. Sammenfatning af interview med forældre

Begge mødre beskriver, at deres barn udviste tegn på mistrivsel. Barnet var ked af at skulle afsted, Noor følte, at han var syg og gemte sig under et bord. Holger stoppede med at spise, blev selvskadende og ville ikke kigge på de andre. Begge drenge kom sjældent i børnehaven, og Holger har de sidste 13 måneder ikke været i børnehaven, da kommunen ikke har et specialtilbud til ham.

Holgers mor er ikke i tvivl om, at årsagen til Holgers ufrivillige børnehavefravær skyldes diagnosen infantil autisme. Hvis han ikke var i mistrivsel inden han kom i børnehaven, og hvis man havde skabt et lille miljø til ham, kunne han måske have været der. Noors mor tror årsagen til, at Noor ikke var i børnehaven så ofte var, at han ikke blev mødt ud fra de behov, han havde. Noor var sart og havde behov for ro.

Samarbejdet i børnehaven var meget forskelligt hos de respektive mødre. Holgers mor havde et rigtig godt samarbejde med børnehaven og lederen, hvor Noors mor ikke følte sig hørt. Begge havde samarbejde med PPR, hvor Holgers mor beskriver det langsommelig og med hyppige skift af psykologer, og Noors mor selv måtte tage fat i PPR, da ingen andre gjorde det. Holgers mor beskriver tingene tager for lang tid, da det er så administrativt, man bliver kastet rundt, og der mangler tilbud. Noors mor oplever ikke, der har været noget samarbejde, og hun beskriver, at de blev overladt til sig selv.

Holgers mor har ikke en oplevelse af at blive gjort til genstand for Holgers mistrivsel. Hun tænker årsagen ligger i Holgers diagnose. Noors mor beskriver, at de har oplevet at blive *skurkene*, at de skulle *klippe navlesnoren*, og er blevet udstillet som *pylret*.

Holgers mor har barsel, hvorfor Holger har været hjemme hos hende. Der er givet afslag på afløser i dagtimerne, da dagtilbuddet skal stille med en løsning i dette tidsrum. Et dagtilbud hvor der ikke er plads.

Noors mor har selv taget kontakten PPR og socialrådgiver for at få hjælp. Noors mor overvejer, at Noor skal have en genudredning for at få en autistdiagnose, da det åbner nogle døre.

Forældrene beskriver forskellige følelsesmæssige reaktioner. Holgers mor beskriver, at systemet gør, at man bliver sårbar, og det dræner familien og skaber bekymringer. Både forældre som barn bliver belastet af at kæmpe. Noors mor beskriver, at hun bliver rasende, ked af det og kommer i tvivl om sine egne evner og bekymret for at nogle tager Noor fra hende.

7. Diskussion

I dette afsnit diskuteres undersøgelsens resultater med udgangspunkt i projektets formål og forskningsspørgsmål. Resultaterne analyseres med inddragelse af teori af Giddens og Goffman samt nye vinkler, der kan belyse den indsamlede empiri. Afslutningsvis diskuteres de metodiske valg, herunder vurdering af datas troværdighed.

7.1. Omfanget af børn med ufrivilligt børnehavefravær

Med baggrund i praksis, hvor der vurderes en stigning i antal henvendelser omhandlende ufrivilligt børnehavefravær, er formålet med spørgeskemaundersøgelsen at belyse PPR's kendskab til området.

Resultaterne viser, at PPR har noget kendskab til ufrivilligt børnehavefravær, hvor (40%) har henvendelser om emnet, og der svares at antallet er enten uændret eller stigende. Af de 11 respondenter der svarer, at der er en stigning, svarer 64% lidt stigende og 36% moderat stigende. Besvarelserne giver indikation om en stigning i omfanget, og henleder samtidig til at spørge i børnehaverne, da kun halvdelen af de adspurgte oplever at PPR bliver inddraget.

PPR har i lang tid været under pres, hvorfor man har lange ventetider, som bl.a. Holger oplevede. I maj i år anbefalede reformkommissionen, at PPR skal tilføres 150 millioner kroner

til ansættelser af nye PPR-medarbejdere, netop med baggrund i at de er pressede (Winding 2023).

Til at belyse omfanget af ufrivilligt børnehavefravær samt hvilke handlemuligheder børnehaven har, interviewes dagtilbudsleder, pædagog og børnehaveleder. Alle beskriver, at de har metoder til selv at handle med pædagogiske indsatser for at forhale mistrivsel og fravær, hvorfor de ikke ser en stigning. Børnehaveleder beskriver dog, at nogle tages børn ud for at blive passet hjemme eller får et børnehaveskifte.

Til yderlig undersøgelse af området vurderes det være oplagt at have et forskningssamarbejde med forfatterne af rapporten *Daginstitutionernes Hverdag 2022* (FOA 2023), der har undersøgt udvikling af mistrivsel i daginstitutionerne og baserer sig på spørgeskemaundersøgelse til alle landets daginstitutioner.

7.2. Årsag og betydning til ufrivilligt børnehavefravær

Spørgeskemaundersøgelsen med PPR, interview med dagtilbudsleder, pædagog, børnehaveleder og forældre viser en generel enighed om, at der er mange årsager til ufrivilligt børnehavefravær. Dette stemmer overens med beskrivelsen af, at det skal ses som multifunktionelt (figur 1). Dog har nogle af de interviewede mere fokus på et af områderne end andre.

Centralt i begrebet er *barnet*, der ikke trives og derfor ikke kommer i børnehave. Barnet beskrives af PPR og det kan have særlige behov, have svært ved at klare en hel dag i børnehaven eller har en mulig diagnose som angst, ADHD eller autismeforstyrrelser. Børnehaveleder beskriver ligeledes, at barnet kan have noget iboende, være sart, sansemæssigt eller have svært ved sociale relationer.

Holgers mor er ikke i tvivl om, at årsagen til at Holger fik ufrivilligt børnehavefravær var, at han mistrives og siden har fået en infantil autisme diagnose.

Med en *diagnose* kan ting lettere forklares, hvilket pædagogen blandt andet beskriver, men samtidig udtrykker på hvilken baggrund? Hun beskriver, at det kan være en måde at fralægge sig ansvaret. Dette dilemma beskrives i begrebet diagnosekultur. Diagnosekultur forstås som fordele og ulemper ved at få en diagnose. En kultur, hvori diagnoser cirkulerer og bruges af såvel fagpersoner som lægfolk til at begribe stadig flere former for lidelse, afvigelse og ubehag (Brinkmann 2015). Professor i børne- og ungdomspsykiatri beskriver, at antallet af børn og unge med psykisk lidelse er steget voldsomt gennem de seneste 15-20 år. Årsagen beskriver han findes bl.a. i fremkomsten af diagnosesystemer. Formålet med at sætte en diagnose er at

finde ud af, om den unge har en lidelse som kræver behandling. Diagnosen skal ses som et arbejdsredskab og skal gerne hjælpe til med at åbne for støttemuligheder og medføre øget forståelse for barnet i dets omgivelser (Thomsen 2015).

Noors mor efterlyser støttemuligheder. Noor har fået en angstdiagnose, hvilket har ført til nogen støtte, men ikke nok. Derfor overvejer mor, at Noor skal have en genudredning, da autismediagnosen eller en anden diagnose kan åbne nye døre og herved mere støtte.

Nikolas Rose ser på diagnoser som et socialt fænomen, hvor de psykiatriske diagnoser spiller en stor faglig, organisatorisk, økonomisk, kulturel og måske også politisk rolle. Det er forståeligt, hvis man tror, at det primære formål med at stille en diagnose – ud over at fremme faglig kommunikation og forskning – er at identificere lidelsens væsen, således at man, hvis det er muligt, kan behandle dens årsag eller i det mindste dæmpe dens skadelige konsekvenser (Rose 2015). Rose ser diagnosticering som en performativ handling. Hvilket kan føre til en reduktion af det personlige ansvar, hvor en implicit skyld muterer til sympati og medfølelse og en reduceret stigmatisering, selv om dette, når vi taler om psykiatriske diagnoser, imidlertid ikke er tilfældet (Rose 2015). Dette hænger sammen med pædagogens udtalelse, at forældrene eventuelt kan fralægge sig deres ansvar ved, at barnet får en diagnose.

Forældrene beskrives af både PPR og fagfolk, hvor der er fokus på, at forælderrollen kan være udfordret. PPR beskriver forældrene med ord som ængstelige, der kan holde barnet hjemme hvis det er træt, have svært ved afleveringer, er sårbare og beskyttende. Pædagogen beskriver, at hun synes forældrene har manglende forståelse og indsigt i, hvordan man stimulerer sit barn. Ligeledes hvordan man sætter grænser for sine børn. Den beskrevne usikkerhed kan tolkes med begreber fra Giddens modernitetsanalyse, hvor forældrene synes udfordret af uendelig mængder viden, da modernitetens refleksivitet gør forældrene usikre og det undergraver fornuften, da de ikke kan være sikre på, om den viden bliver revideret dagen efter i et samfund i konstant forandring. Usikkerheden hos forældrene kan føre til, at man søger forklaringsmodeller hos eksperter som fx børnepsyk med formålet at forklare barnets udfordringer ud fra en diagnose.

Børnehavelederen beskriver, at nogle forældre handler ved at hjemmepasse barnet lave et børnehaveskifte. Forældrene tager et ansvar og med anvendelse af strukturationsmodellen beslutter de, hvad der er bedst for barnet, dog med et ansvar for hvis barnet ikke får det bedre. Noors mor har selv måttet kontakte myndigheder, fået nogen hjælp, men da Noor ikke trives, har hun flyttet ham.

Giddens modernitetsanalyse har fokus på, at moderniteten konstitueres i og gennem reflektivt anvendt viden. Denne måde at se forældreskabet på beskrives aktuelt i bogen *Det grænseløse forældreskab*, hvor kampen om det gode forældreideal ifølge normen og tiden giver forældrene følelsen af at fejle – hver dag (Akselvoll 2022). Bogen retter et kritisk blik på samfundet og beskriver forældreskabet som mere intensivt, med store forventninger og med en risikobevisthed om, at hvis ikke tingene gøres på en bestemt måde, kan vi skade barnet. Her anvendes begrebet forældredeterministisk, pilen peger hele tiden tilbage på forældrene der gør noget forkert (ibid).

Årsagen kan ligeledes findes i *omgivelserne*, hvor der beskrives manglende ressourcer, dårlig normering, for store børnehaver, dårlig uddannet personale og for lange ventetider. Alle respondenter peger på, at det er en travl og omskiftelig verden. Børnehavelederen beskriver, at børn generelt har svært ved skift i hverdagen. Og skiftet fra dagpleje til børnehave beskrives af børnehaveleder og pædagog som svær for mange børn, da børnehaven er stor og travl.

7.3. Stigmatisering

Med baggrund i forskningsspørgsmål 3, *oplever forældrene at blive gjort til genstand for årsagen til barnets ufrivillige børnehavefravær i samarbejdet med netværket*, diskuteres projektets fund med inddragelse af teori og viden fra området.

Holgers mor har ikke en oplevelse af at blive gjort til genstand for Holgers mistrivsel. Hun tænker, at årsagen ligger i Holgers diagnose. Med udgangspunkt i Goffmans teori om stigma, afviger Holger fra det normale og hans vanskeligheder bliver individualiseret, forkerte eller afvigende. Ud fra interviewet vurderes, at mor ikke ser Holger som stigmatiseret. Mor ser nærmere diagnosen som en hjælp til at åbne muligheden for et specialtilbud, der kan rumme Holger. Belyst med teori fra Rose, kan diagnosticeringen føre til en reduktion af personligt ansvar, hvilket ikke umiddelbart virker til at være tilfældet hos Holger (Rose 2015).

Noors mor beskriver oplevelsen af at blive stigmatiseret af de professionelle. Hun har følt sig udstillet som pylret, skurken og med en oplevelse af at andre tænker, at hun skal *klippe navlesnoren*. Da Noors udfordringer oftest ikke kan ses uden for hjemmet, har man peget på forældrene. Og med udfordringen i at Noor ikke får nok støtte, overvejer mor en genudredning, da Noor med en autismediagnose kan få mere støtte. Dette taler yderlig ind i diagnosekulturen. At der skal en diagnose til for at få støtte er i sig selv et incitament for at ønske at blive diagnosticeret.

Ved psykisk sygdom som autisme og ADHD, har man en psykisk sygdom, når man opfylder de diagnostiske kriterier for tilstanden, som er specificeret i de gældende diagnostiske manualer. Man har en psykisk lidelse, der ene og alene identificeres ved symptomer, hvor der ses et sammenfald mellem symptomer og sygdom. Man stiller diagnosen på baggrund af symptomer og man forklarer symptomerne på baggrund af diagnosen og skaber herved en cirkulær bevægelse (Brinkmann 2015).

En anden form for stigma er den kategorisering, der har fokus på de sociale og familiemæssige faktorer. Når et individ stigmatiseres udøves, ofte utilsigtet, forskellig former for diskrimination, som begrænser en persons udfoldelsesmuligheder (Goffman 2009). Med baggrund i lovgivningen, udarbejder dagtilbudslederen underretninger, der med Goffmans kategorisering virker diskriminerende og begrænsende for familiernes udfoldelsesmuligheder.

Giddens giver med sin modernitetsanalyse muligheden for at belyse det moderne forældreskab med en konstant refleksivitet over egne valg med heraf øget forældreansvar. Anvendelsen af Goffmans stigmabegreb viser sig nyttig til at belyse et forældre- og et børneperspektiv, hvor der ofte peges på at det er her, der er noget galt. Et kritikpunkt ved Goffmans stigmabegreb er, at man er knap så undersøgende på de bagvedliggende årsager til at barnet mistrives, og hvorfor forældre og barn handler, som det gør.

7.4. Vurdering af data, resultaternes troværdighed og metode

Der har i dette projekt været fokus på at opnå transparens, troværdighed samt høj grad af refleksion, hvilket blandt andet er forsøgt med anvendelse af en forskningsdagbog.

Med en høj svarprocent (60%) i den kvantitative del af projektet, vurderes data at kunne give et pejlemærke om tendensen inden for området ufrivilligt børnehavefravær. Dog er antallet af deltagere lille, og kendskab til området ikke tydelig, hvorfor pålideligheden af undersøgelsen skal ses som lav.

Troværdigheden af den kvalitative del af projektet er udarbejdet med høj transparens, hvor alle informationer og valg er beskrevet undervejs og vedhæftet som bilag. Med en hermeneutisk fænomenologisk vinkel i interviewguiden anvendt til forældrene, er der fremkommet en induktiv vinkel omkring diagnosekultur. Et større antal forældreinterviews ville vise flere perspektiver på området, og herved mulighed for at belyse eventuelle tendenser. Det er uvist, hvorfor der ikke er flere forældre, der har haft lyst til at blive interviewet, men med kendskab til området vurderes belastningsgraden at være stor hos forældre til børn med ufrivilligt børnehavefravær.

8. Konklusion

Med baggrund i formålet med dette projekt, *at belyse førskoleområdet i forhold til hvor stort omfanget er med ufrivilligt fravær fra børnehaven samt hvilke kendskab PPR, børnehaver og forældre har til området*, konkluderes det, at omfanget er stigende, hvilket vurderes ud fra praksiserfaring samt besvarelser fra PPR, der viser en moderat til let stigning. Der er givetvis et stort mørketal i forhold til omfanget.

Årsagen til den ufrivillige børnehavefravær kan forstås multifunktionel, med årsager hos forældre, barnet, børnehaven og i omgivelserne. Fra dataindsamlingen beskrives forældre at have svært ved afleveringer, at rammesætte barnet, og de ængstelige og usikre. Endvidere beskrives hverdagen travl hos forældre. Barnet beskrives ved at have svært ved store børnehavegrupper, have særlige behov, diagnoser og have svært ved skift. Både PPR, børnehavepersonale og forældre beskriver ligeledes årsagen kan være manglende ressourcer i børnehaven, børnehavens størrelse samt tid til at tale med forældrene.

Der konkluderes ud fra de 2 forældre ingen entydige svar på, om forældrene bliver gjort til genstand for årsagen til barnets ufrivillige børnehavefravær, da én familie vurderer diagnosen til at være årsag, mens den anden familie i nogen grad beskriver stigmatiserende bemærkninger omhandlende forældreskabet.

Projektet kan betragtes som et pilotstudie, da der ikke tidligere er beskrivelser af emnet, hvorfor det vurderes at resultater og beskrivelse af området, kan anvendes til videre fokus på mistrivsel og ufrivilligt fravær i daginstitutioner. Med baggrund i den samfundsdebat der aktuelt foregår, er det vigtigt at betragte mistrivsel og ufrivilligt fravær som multifunktionel, hvorfor det er nødvendigt at inddrage alle faktorer i debatten.

9. Litteraturliste

Akselvoll, M.Ø. (2022): *Det grænseløse forældreskab*. Dansk psykologisk forlag

Bak, C.K. (2010): "Anthony Giddens" I P.T. Andersen og H. Timm (red): *Sundhedssociologi: en grundbog*, København: Hans Reitzels Forlag, p. 79-100.

Brinkmann, S. (2015): "Diagnoser som epistemiske objekter" i Brinkmann, S. & Petersen, A. (red): *Diagnoser – perspektiver, kritik og diskussion*, Århus: Forlaget Klim, p. 37-58

Brinkmann, S. og Tangaard, L (2020): *Kvalitative metoder: en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag

Børne- og Undervisningsministeriet (2023): *Elevfravær i folkeskolen*.

<https://uddannelsesstatistik.dk/Pages/Reports/1833.aspx>.

Tilgået 20.5.2023

Børne- og Undervisningsministeriet (2023a): *Lov nr 1529 af 18/12/2018. Lov om ændring af dagtilbudsloven og lov om en børne- og ungeydelse*.

<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2018/1529>

Tilgået 10.5.2023

Børne- og Undervisningsministeriet (2023b): *Minimumsnormering*.

<https://www.uvm.dk/dagtilbud/love-og-regler--formaal-og-aftaler/aftale-om-minimumsnormeringer/minimumsnormeringer>

Tilgået 28.5.2023

Børns Vilkår (2020): *Skolens tomme stole. Skolefravær set fra barnets perspektiv*. Danmark, Børns Vilkår

Eurostat (2020): *Childcare arrangements in EU*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220504-2>. Tilgået 8.3.2023

Fleischer, A.V. (2018): *Jeg vil ikke i skole. Om skolevægring hos børn og unge*. Dansk Psykologisk Forlag

FOA (2022): *Udviklingstendenser daginstitutioner i dagpleje og daginstitutioner 2022.*

https://www.bureau2000.dk/CustomerData/Files/Folders/7-seneste-nyheder/1105_udviklingstendenser-2021-pdf.pdf

Tilgået 3.4. 2023

FOA (2023): *Daginstitutionernes Hverdag 2022, Delnotat 1: Udviklings i antal børn i mistrivsel.*

<https://via.ritzau.dk/data/attachments/00932/1d6bb846-22aa-4ef9-9cda-8444597ff716.pdf>

Tilgået 6.5. 2023

Foldager, N.K. og Lund, G.E. (2022): *Fokus på fraværets modsvar – fællesskaber og skoletilhør.* Liv i Skolen, årgang 24, nr. 4, s. 6-17

Føns H. og Smith M. (2021): *Fravær starter tidligt og er indlejret i relationelle og strukturelle betingelser.* Pædagogisk psykologisk tidsskrift, årgang 58, nr. 3, s. 48-56

Giddens, A. (1994). *Modernitetens konsekvenser.* Kap 1, 9-52. København: Hans Reitzels Forlag

Goffman, E. (2009), "Stigma og social identitet" Kap 1 i: *STIGMA: om afvigerens sociale identitet.* Frederiksberg: Samfundslitteratur, s. 43-82

Havik, T. (2019): *Skolefravær. At forstå og håndtere skolefravær og skolevægring.* Danmark: Dafalo

Jensen, D.B. (2023): Institutioner boomer af syge børn, nu vil koncern give ansatte ubegrænsede sygedage. <https://avisend danmark.dk/erhverv/institutioner-boomer-af-syge-boern-nu-vil-koncern-give-ansatte-ubegraensede-sygedage>

Tilgået 31.5.2023

Joyce S.H. og Ommel S.A. (2018): *Forældre i mødet med professionelle.* Psykologispecial. AAU. 10. semester. 31.5.2018

KL (2021). *Kommunerne spiller en afgørende rolle for dagtilbud.* Kommuneforlaget A/S, København S

Lund, G.E. (2022): *Fra fravær til fællesskab.* Danmark, Aarhus Universitetsforlag

Nielsen, K. (2023): Power Point fundet:

https://psy.au.dk/fileadmin/ingen_mappe_valgt/4_KlausNielsen_Slides.pdf

Tilgået 10.2.23

Olesen, E.P. (2023): *Tesfaye om børns trivsel: For mange mødes af medicin og for få af pædagogik*. <https://www.folkeskolen.dk/ppr-radikale-skolepolitik/tesfaye-om-borns-mistrivsel-for-mange-modes-af-medicin-og-for-fa-af-paedagogik/4710103>

Tilgået 15.4.2023

Olesen, F.H. & Christensen, J.L. (2022): *Inklusionsundersøgelse 2022*. Danmark:

Landsforeningen AUTISME

Ottosen M.H. et al (2022): *Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2022*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Rienecker L. og Jørgensen P.S. (2017): *Den gode opgave. Håndbog i opgaveskrivning på videregående uddannelse*. 5. udgave. Danmark: Samfundslitteratur

Rose, N. (2015): "Hvad er diagnoser til for?" i Brinkmann, S. & Petersen, A. (red): *Diagnoser – perspektiver, kritik og diskussion*, Århus: Forlaget Klim, p. 17-35

Skaaning, J. (2017): *Offentlig børnepasnings gennem tiderne*.

<https://www.dr.dk/nyheder/indland/tidslinje-offentlig-boernepasning-gennem-tiderne>.

Tilgået 8.3.2023

Skyum, S.B. (2023): *Visse kommuner stikker ud: Her er der størst risiko for, at dit barn mistrives i skolen*.

<https://avisend danmark.dk/danmark/en-raekke-kommuner-stikker-ud-her-er-der-stoerst- risiko-for-at-boern-mistrives-i-skolen>

Tilgået 2.6.2023

Social- og Boligstyrelsen (2023): *Børn med bekymrende skolefravær*.

<https://sbst.dk/boern/forebyggelse-og-tidlig-indsats/maalgrupper/boern-med-bekymrende-skolefravaer>. Tilgået 4.5.2023

Thisted, J. (2019): *Forskningsmetode i praksis. Projektorienteret videnskabsteori og forskningsmetodik*. 2. udgave. København: Munksgaard

Thomsen, P. H. (2015): "Børne- og ungdomspsykiatriske diagnoser" i Brinkmann, S. & Petersen, A. (red): *Diagnoser – perspektiver, kritik og diskussion*, Århus: Forlaget Klim p. 129-154

Vidensportalen (2023): Nest-klasser. <https://vidensportal.dk/handicap/boern-med-autisme/indsatser/nest-klasser>. Tilgået 18.5.2023

Winding, R.L. (2023): *Her er reformkommisionens anbefalinger*.
<https://www.altinget.dk/artikel/her-er-reformkommisionens-anbefalinger>
Tilgået 5.5.2023

10. Bilagsliste

- Bilag 1: Forskningsdagbog
- Bilag 2: Spørgeskema sendt til PPR
- Bilag 3: Samtykkeerklæring
- Bilag 4: Interviewguide dagtilbudsleder og pædagog
- Bilag 5: Transskribering af interview dagtilbudsleder
- Bilag 6: Transskribering af interview pædagog
- Bilag 7: Transskribering af interview leder i alment tilbud
- Bilag 8: Interviewguide forældre
- Bilag 9: Opslag på Facebook
- Bilag 10: Transskribering af interview familien Andersen
- Bilag 11: Transskribering af interview familien Svendsen
- Bilag 12: Kodning af interview med familien Andersen
- Bilag 13: Kodning af interview med familien Svendsen
- Bilag 14: Rapport spørgeskemaundersøgelse fra SurveyXact

